

ברכה למדינה ולארגון

השנה חוגגת מדינת ישראל 70 שנה להקמתה ואנו, ארגון "פסגות כרמל" (ארגון עולי מרכז אירופה ס.ח.יפה) חוגגים במקביל 85 שנים להקמת ארגוננו. הארגון השתלב במשך שנים רבות, ערב הקמת המדינה ולאחר הקמתה, בעשייה החברתית והציבורית בחיפה ובמעגלי קהילות אחרות שבקרבתו הוא פועל. גם למקימי הארגון בחיפה, שהיו לימים בין מקימי המדינה, היו אתגרים רבים: לקלוט עולים ממרכז-אירופה ולהמשיך במסורת של יושרה ציבורית, שמירת האמינות וכיבוד הזולת. הארגון השכיל גם לטפח מצוינות, חדשנות חברתית וארגונית ומענה לצרכים דמוגרפיים משתנים. יש לזכור, הארגון קם 15 שנה לפני קום המדינה וביסס את מעמדו בחיפה יחד עם ארגוני המדינה שבדרך. בדומה למסלולים שיצרה המדינה דאג גם הארגון להנחלת השפה העברית, לתעסוקה ולשעות הפנאי והיה מחלוצי המקימים בתי דיור מוגן לאוכלוסייה המתבגרת. אנחנו מתכוונים להמשיך להעמיק את פעילותינו גם כיום, 85 שנים לאחר הקמת ארגוננו, לדאוג לאוכלוסיות שלנו הן בבתי הדיור המוגן והן בקהילה. ברכות למדינה, מי ייתן ותמשיך בפעילותיה למען קהילת התושבים והאזרחים הישראלים ותביא להתפתחות מערכות החינוך, הביטחון והכלכלה. ולארגוננו ליום ההולדת ה-85, איחולים להמשך בעשייה המבורכת.

בני זוסמן

יו"ר ארגון "פסגות כרמל" (ארגון עולי מרכז-אירופה ס.ח.יפה)

תוכן עיניינים

עמוד 4-5	דברים שרציתי לומר - מיכה לימור
עמוד 5-9	דעות ותגובות
עמוד 10-11	הכאב - מחלת הבדידות - מיכה לימור
עמוד 12	לילה טוב - פיה פודושין
עמוד 13-14	חוף הים של חיפה - הפספוס הגדול - עומר גדיש
עמוד 15-16	רחוב ההר 82, חיפה - שמעון גרובר
עמוד 17-19	ד"ר עמנואל ארנסט סימון - יעקב שורר
עמוד 20	העמוד של עדנה מרקוביץ
עמוד 21-22	שמונים לי ושמונים לך - רות חשמונאי
עמוד 23-25	קיצור תולדות השילומים - רפי סיאנו
עמוד 26-28	על בוואריה ויהודיה - האנס כריסטיאן שטיינמצר
עמוד 29-31	ללמוד מהערבים בענייני דיור - מיכאל מאיר-ברודניץ
עמוד 32-37	ספרים רבותי ספרים
עמוד 39-44	בקהילה - בתשבע וייס
עמוד 45-47	בתי ההורים

קוראינו מוזמנים לשגר דעות, תגובות ו/או כתבות לקהילתון

חומר למערכת יש לשלוח לכתובת - micha.kehilaton@beit-horim.org.il

בקובץ word, צילומים בפורמט jpeg. חומרים יפורסמו לאחר עריכה והגהה.

חומרים ערוכים לא יועברו לאישור הכותבים ולא יוחזרו במידה ויוחלט שלא לפרסמם.

קהילתון

כתב-עת לענייני חברה, תרבות והיסטוריה

מו"ל: ארגון "פסגות כרמל" (ארגון עולי מרכז אירופה ס. חיפה)

עורך: מיכה לימור micha.kehilaton@beit-horim.org.il

מערכת: הרברט בטלהיים, איילת טל-ביתן, מיכאל מאיר-ברודניץ, בתשבע וייס, אילנה זבירין, רות חשמונאי,

רעיה טילינגר, עדנה מרקוביץ, רפי סיאנו, פיה פודושין, מרים שטיין-גרסמן

עיצוב: כרמל פרינט דף אור | Design Studio

דברים שרציתי לומר

מיכה לימור

שידורים 'בהרצה'

בחודש מאי תמלא שנה לסגירתה של רשות השידור ולתחילת השידורים הציבוריים השזורים תחת גג חדש, הרי הוא תאגיד השידור הישראלי. רבים, רבים מאד, אינם מבחינים כל עיקר בשוני או בהבדל שחל בין שידורי הרדיו של התאגיד או של הטלוויזיה בערוץ 11 לבין שידורי העבר של "קול ישראל" או של הטלוויזיה בערוץ 1. השינוי הבולט, אולי היחיד, הוא השימוש שנעשה במילת קוד לבידול המסגרת - השם "כאן". כל הנאמנים (כמוני) לשידורי הרדיו ברשת ב' (שידורים מצוינים גם לעת הזאת, בהפקת והגשת עיתונאים מקצועיים לעילא) מבחינים מן הסתם בהודעה מקוריינת שמודבקת כזבון לכל תכנית

ותכנית: "בהרצה". לפני זמן מה פניתי לראשי התאגיד (באמצעות דובריהם) בשאלה למה כוונתם בהודעה החוזרת "בהרצה"? לאן רצים? את מי מריצים? השיבו לי כי המשמעות היא משהו בנוסח "ניסוי", "לא קבוע ומוחלט", "תרגול מתמשך". בזמנו, ערב הקמתה של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו (ערוץ 2) כינינו את השידורים בסיטואציה המקבילה "שידורי ניסיון" וזמנם הוגדר כמובן לתקופה מוגבלת וקצובה מראש. תהיתי אפוא באזני דוברי התאגיד, עד מתי אתם "בהרצה"? כלום הוגדר פרק זמן לתקופת ניסיון כמקובל בכל מיזם או פרויקט חדש? השיבו – עד שיוחלט אחרת. ומי אמור להחליט שתמה תקופת הניסיון, שהניסוי הצליח (או חלילה נכשל) ושהגענו לעידן הקבוע, המתוכנן, הצפוי? ראשי השידור הציבורי החשוב מלאו פיהם מים. יש להניח שאם אויבי השידור הציבורי שנשבעו להשתיקו (נתניהו, ביטן), לא היו נתונים לחשדות וחקירות, לא היו אנשי "כאן" זוכים אפילו לתקופת החסד הבלתי מוגדרת בינתיים, שלה זכו.

מדינה 'בהרצה'

פני השידור הציבורי כפני החברה והמדינה. מדינה בהרצה. 'בהרצה' – מונח בעל שתי משמעויות סותרות. מחד גיסא – ריצה, מרוץ, דחיפות בהולה, ומאידך גיסא – ניסוי, תרגול, תהליך הדורש יישוב דעת, זהירות, תכנון מדוקדק. שתי המשמעויות מבטאות עד אימה את תהליך קיומנו. מחד גיסא – דינמיקת האירועים שאנו חווים, דינמיקה של מרוץ מטורף. טרם עיבדנו במוחנו, בלבנו, עד תום אירוע חשוב ומהדהד אחד וכבר נחת זה שאחריו. עדיין לא עיכלנו מאין, מי, ומדוע וכבר נחת הסקנדל או הפסטיבל הבא. ומאידך גיסא כבר שבעים שנה אנו בניסוי מתמשך, 'הרצה' שאין בה קביעות מוגדרת, אין גבולות מסומנים, אין הגדרות מדוקדקות המבטיחות יציבות וביטחון. כללי חיינו נבחנים יום-יום מחדש, מערכה מתמשכת בין מונחים סותרים, בין חברה דמוקרטית וחופשית לבין שלטון ההלכה, בין חברה בעלת צביון חילוני לבין חברה בעלת צביון דתי, בין קידוש הליבראליות, ההומניות, החיים והחוק הממלכתי לבין הקדשת המוצא השבטי, הקברים, הדם והאדמה. ואל אלה נלווית תחרות נלוזה בין אמת לשקר בין ענווה לראווותנות, בין שיח גס לבין שיח מכבד, בין נהנתנות ל"הצנע לכת", בין שוק ההון להון החברתי והתרבותי. מדינה ב"הרצה". ועלינו לבחור ולהביע עמדה. בלא מורא ובלא משוא פנים.

דעות ותגובות

סיפוח שטחים לישראל, מיהודה ובשומרון

בימים אלה צפויה לעלות על שולחנה של ועדת השרים לחקיקה הצעת חוק לסיפוח מרחבי ההתיישבות ביהודה ובשומרון. אורכה של הצעת החוק הזו 62 מילים בלבד. 62 מילים השואפות לשנות את מציאות חיינו במדינת ישראל ולהביא את החזון הציוני אל סופו, בלי לשקול ברצינות את המשמעויות הלאומיות, הביטחוניות, האסטרטגיות, המדיניות והכלכליות למדינת ישראל. 62 מילים שמחביאות מאחוריהן 2.7 מיליון פלסטינים. הצעת החוק לא מגדירה את השטח שיסופח ולא מסמנת מתאר על מפה. כוכבית קטנה מספרת שאלה ייקבעו בהמשך, לאחר שהחוק יאושר בקריאה טרומית. זו רמת הרצינות שמוקדשת כיום לשאלה החשובה ביותר של קיומנו כאן – האם אנחנו מקיימים ושומרים על חזונם של אבות הציונות, שהתממש עם הקמת מדינת ישראל, או מרימים ידיים מול יוזמות חקיקה השואפות לשנות את מיקומו של פוליטיקאי כזה או אחר בפריימריס? מה שיחרב בדרך – שייחרב. אם ראש הממשלה או מי משותפיו הקואליציוניים לא יתעורר ויבלום את יוזמת הסיפוח הזאת, היא תוביל אותנו לא רק לסיפוח קרקע, אלא גם לסיפוחם של 2.7 מיליון פלסטינים החיים ביהודה ובשומרון, שכן מימושה עשוי להביא להתמוטטות הרשות הפלסטינית ועל ישראל יהיה לכפות ממשל צבאי ולספק את מכלול השירותים לפלסטינים בגדה המערבית. שר הביטחון אביגדור ליברמן העריך כי העלות השנתית של ביטוח לאומי בלבד לפלסטינים תעמוד על 20 מיליארד שקל. העלות השנתית של בריאות, חינוך ושירותים ממשלתיים אחרים תסתכם בעשרות מיליארדי שקלים נוספים. בסופו של התהליך, הפלסטינים יידרשו להפוך לאזרחי מדינת ישראל ולקבל זכות הצבעה וחופש תנועה. אם מדינת ישראל תיעתר, היא תאבד את הרוב היהודי המוצק בשטחה. אם מדינת ישראל תסרב, היא תאבד את דמותה הדמוקרטית. בזמן שגבול הצפון מתחמם, עזה על סף פיצוץ וצה"ל מתגבר כוחות ביהודה ובשומרון נוכח המתח הגואה, בחרו יוזמי החוק להבעיר מדורה שסופה להצית אש גדולה. עם התמוטטות הרשות הפלסטינית, התיאום הביטחוני הישראלי-פלסטיני יתפוגג. רבים מכוחות הביטחון הפלסטינים יפנו את נשקיהם כלפי ישראלים והרחוב הפלסטיני יתלקח. גם רצועת עזה לא תישאר יציבה. מצב זה ידרוש נוכחות צה"לית מוגברת ברחבי הגדה המערבית ואל מול הרצועה. הצבא הסדיר לא יוכל לעמוד במשימה לבדו ויידרש גיוס כוחות מילואים. התפתחות זאת תכביד מאוד על כלכלת ישראל ותפחית באופן משמעותי את מוכנות צה"ל להתמודדות עם איומים ביטחוניים אחרים, בראשם מסוריה, בה איראן מנסה לבסס נוכחות, ומלבנון, בה חיזבאללה שידרג את התמחותו בלחימה. הדרדרות כזו תשים קץ לכוונת ממשל טראמפ להשיק מהלך מדיני ותערער את מאמציו לגבש קואליציה אזורית בהשתתפות ישראל והמדינות הערביות המתונות כנגד שאיפותיה ההגמוניות של איראן – מטרה המשרתת אינטרסים אסטרטגיים של כל המעורבים. יחסיה של ישראל עם הקהילות היהודיות בארה"ב ייפגעו אף הם, מהלכי הסיפוח יגבירו

את הניכור של קהלים הולכים וגדלים בקרב יהודי אמריקה כלפי ישראל ויאיצו את מגמת התרחקות הנוער היהודי האמריקאי מהמדינה – מגמה המערערת עמוד תווך בביטחון ישראל. ממשלת ישראל חייבת לגלות אחריות לאומית ולהוריד מסדר היום את נושא הסיפוח ואת הצעות החקיקה הפופוליסטיות וחסרות האחריות הללו. שימור התנאים להפרדות עתידית מהפלסטינים חייב להיות מטרה אסטרטגית מרכזית של ישראל. עד בוא ההסדר, ניתן לבצע הליך הפרדות מבלי לשנות את פריסת צה"ל בשטח, מבלי לסכן חיילים וגם ללא פינוי התנחלויות. רק כך נוכל להבטיח ביטחון לאזרחי ישראל ולשמור על מדינת ישראל יהודית ובטוחה. בשביל זה לא צריך פרטנר, בשביל זה צריך מנהיגות ציונית אחראית

אלוף במיל"דני רוטשילד, הר אדר (לשעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן ומתאם פעולות הממשלה בשטחים, חבר תנועת "מפקדים למען בטחון ישראל")
דעתו של דני רוטשילד הועברה לקהילתון באמצעות מייל ובאמצעות הפייסבוק לאחר שפורסמה גם בעיתון "הארץ".

לא לו ערבים יש או אין זכויות אזרח?

במאמרו "אנחנו והתיקו המאיים" (קהילתון ינואר פברואר 2018) כותב מר ראובן מרחב, (בעבר מראשי קהיליית המודיעין של ישראל ומנכ"ל משרד החוץ ובשנים האחרונות עד לא מכבר יו"ר נשיאות ארגון יוצאי מרכז-אירופה), כי "בתחומי שליטת המדינה חיים מיליונים משוללי זכויות אזרח" (הערת המערכת - מר מרחב מתכוון כמובן לפלשתינים החיים בשטחי יהודה ושומרון). ובכן, לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה חיים בישראל 6.5 מיליון יהודים וקרוב לשני מיליון ערבים (הערת המערכת - מר עובדיה הכותב תגובה זאת, מתכוון כמובן לערבים אחרים, הישראליים החיים בתוככי הקו הירוק). גם ליהודים וגם לערבים יש אותן זכויות, בתי הספר והאוניברסיטאות פתוחים לכולם, שווה בשווה, הסגל הרפואי בבתי חולים מורכב מיהודים וערבים, ישנם עורכי דין ושופטים ערבים, ישנם פרופסורים ומורים ערבים, ישנם בבנקים ובעיריות ערבים. איש לא שולל מאיש זכויות. עוד כותב מר מרחב: "קיים קשר הדוק בין התגברות האלימות בתוכנו כתוצאה מהקלות הבלתי נסבלת של גישה לנשק". ובכן, למיטב ידיעתי, בסופר מוכרים מלפפונים ולא רימונים. צבא הגנה לישראל הוא הצבא המוסרי ביותר בעולם. האם ראובן מרחב המכובד מטיל דופי בקציני וחיילי הצבא שלנו? בתורתנו הקדושה נאמר "בוניך ומחריביך ממך יצאו". ונראה שפסוק זה אמנם מתגשם לנגד עינינו יום יום.

אלי עובדיה, חיפה

לא!!! לגירוש פליטים

ארגון יוצאי מרכז אירופה המאגד בתוכו את צאצאי היקים בישראל קורא לממשלת ישראל למצוא בדחיפות פתרון הולם לפליטים השוהים בישראל. אין להסגירם לגורל עלום ומסוכן בארצות מוצאם ובמדינות אחרות, או להביא לכליאתם השרירותית בכלא ישראלי. על הממשלה לפעול מידית לפיזורם בארץ במקומות שבהם יועילו לחברה

הישראלית ולעצמם. הנטל הבלתי נסבל שנפל על תושבי דרום תל-אביב כתוצאה מריכוזם של הפליטים בדרום העיר נובע מהזנחתה של הממשלה שנמנעה מטיפול מוסדר ואנושי בפליטים. בל נשכח: מדינת ישראל הוקמה גם כמקלט על-ידי פליטים שהודרו בארצות הולדתם בשנים הקשות ביותר לעם היהודי ובתוכם הורי הצאצאים היקים. עלינו לשמור על צלם אנוש, כבני אנוש, כיהודים וכישראלים. אל לנו לעשות לזולתנו את שעשו לנו ובכך להמיט עלינו קלון בל יימחה.

נשיאות ארגון יוצאי מרכז-אירופה, תל-אביב

שהפליטים ילכו להילחם בארצם

בתגובה לקריאת ארגון יוצאי מרכז-אירופה לממשלת ישראל להימנע מגירוש פליטים לסודן ולאריתראה יש לשאול מדוע פליטים לא נלחמו בסודן ובאריתראה ובחרו לברוח מארצותיהם. יהודי גרמניה בין 1933 ועד פרוץ מלחמת העולם ב-1939 לא התנקשו בהיטלר שנסע ברכב פתוח ולא עסקו בחיסול ממוקד של מנהיגים נאציים. מבחינת ידע בכימיה של אמצעי לחימה יהודי גרמניה היו בעלי ידע רב. אנו רואים ידע זה בכימיה בכל הנשק שיוצר תוצרת בית ב-1948 בישראל. חוסר רוח לחימתם של יהודי גרמניה גילה פער בולט ברוח לחימה לעומת עימותים אחרים באותה תקופה. במלחמת האזרחים בספרד 1936 עד 1939 למשל, אנשים נלחמו ולא ברחו כפליטים. פנייתכם לראש הממשלה לעצור גירוש פליטים לסודן ואריתראה ממשיכה את קו החשיבה שאפיין את יהודי גרמניה: בריחה, במקום לחימה בשנים 1933 עד 1939. (לגבי השנים 1939 עד 1945 אני מסכים שאז לא ניתן היה להילחם נגד היטלר). גם הפליטים מסוריה ברחו מדעאש ובסוף חיילים אמריקאים ורוסים נהרגים למענם. בלימודי תיכון ואקדמיה בישראל לא מדברים על מחדל זה של יהודי גרמניה מ-1933 עד 1939. אז לפני ביקורת על הממשלה תחשבו על הפרק הזה שנחקר עבורכם. מעבר לזה אין איזון בביקורת שלכם על האו"ם שלא חימש או פעל נגד רודנים בסודן ובאריתראה כמו למשל בסרביה וקוסובו. שם ראינו את האו"ם פועל חזק. קריאתכם לממשלה מביישת את מדינת ישראל בעולם ומשרתת את שונאי ישראל.

אמנון קלצי, kalaci@bezeqint.net

עברנו את פרעה

ושב שנה עברה, חג פורים ופסח מגיעים	וביבי מתחפש למגן ישראל
עדין אין שלום בעיר האלוהים,	ובעולם נוסע לטייל
אך ירושלים היא הבירה, זו העיר הקדושה	נפגש עם ראש ממשלת הודו
ומי יודע אם תישאר לעד שלמה.	בדלהי הבירה
עדין לא ידוע מה העתיד יביא	ובדאבוס עם קברניטי הכלכלה.
כיון שדונלד טראמפ הוא הנשיא.	לכל מקום אליו מגיע הוא מדבר
ואם בפורים עסקינן	על איראן
הרי התחפושות הן העניין.	אמרנו, הוא רוצה להיות מגן העם.
פוטין מתחפש לעושה השלום העולמי	את סגן הנשיא פנס הוא מקבל בביתו,
ובסוריה מנהל קמפיין רצחני.	מעניין מי בישל שם את הארוחות,

האבסורד אצלנו הפך לחם חוק
מזל שפורים בא ויש סיבה לצחוק
אז בואו נפסיק עם התלונות
יש לנו בית חם וצוות העושה נפלאות.
יש לנו ברידג', התעמלות והרצאות
וחברים טובים וחברות טובות.
ובגילנו מותר לומר תודה לאל,
אנחנו נהנה מחיינו בפסגת אחוזה בכרמל
עברנו לא מעט ונותרנו בחיים
עברנו את פרעה ונעבור גם את הקשיים
הבאים...

אירית בטלהיים-בשט בהשראת הרברט בטלהיים – פסגת אחוזה

את כתבתו של הרברט בטלהיים "תפילת אשכבה לאושוויץ" בגליון הקודם תרגמה מגרמנית מרים שטיין-גרוסמן.

תערוכה הלקוחה היישר מהמורשת היקית

במלאת 85 שנים לארגון עולי מרכז אירופה ס.ח.יפה מוצגת בימים אלה תערוכה העוסקת באורח ישיר במורשתם של היקים, מייסדי ארגון עולי מרכז אירופה (היום – פסגות כרמל), במוזיאון חיפה לאמנות (רחוב שבתאי לוי 24-26). בתערוכה מוצגים 50 ציורי ילדים מתוך אוסף של למעלה מ-1800 ציורים מאוספו של האמן יולו לוין (1901 - 1943), שנתרמו למוזיאון העיר דיסלדורף בגרמניה. התערוכה מספרת את

הסיפור המרתק של יולו לוין, שהיה אמן בתחילת דרכו עם עליית הנאצים לשלטון (1933), ואת סיפור הצלתו של אוסף ציורי הילדים שלו. לוין עבד כמורה לאמנות בבית הספר של הקהילה היהודית בדיסלדורף, שם המשיכו ללמוד לאחר שהודרו כיהודים ממערכת החינוך הגרמנית הרגילה. לוין שם לו למטרה לחזק את רוחם של הילדים, ולימודי האמנות נועדו לסייע בכך ולעודד את רוחם המושפלת. הציורים המרהיבים של תלמידיו עוסקים בתכנים של מסעות והגירה, סיפורי התנ"ך וחגים יהודיים, הווי המשפחה והקהילה. הציורים מתייחסים אפוא לסביבה הקרובה והרחוקה של הילדים: הווי עירוני ובעלי מקצוע, דיוקנאות, נושאים מהספרות, בני עמים ותרבויות רחוקות. הציורים משקפים תום ותקווה, לצד ביטוי של פחדים ופורקן רגשי. הם מספרים על החופש הפנימי שמורים ותלמידים הצליחו למצוא לנוכח הרדיפות. לצד הציורים מוצגים גם תצלומים של העיר דיסלדורף בשנים שקדמו למלחמה.

איילת טל-ביתן, חיפה

ילדות חיפאית

בימים אלה אני אוצר תערוכה חדשה בנושא חיפה עירנו ושמה "אני חי-פה". התערוכה נושאת נוסטלגיה אמתית למי שגדל בעיר וזוכר את סמלי העיר כמו כיפת הזהב, הכרמלית, הטכניון, הרונדו, בית חרושת שמן וולקן, שכונת בת-גלים, רישיונות מהעירייה לאופנים, לרכילות להובלת כדי חלב, רישיונות לתחנת קליטה (רדיו) מכתבים נדירים ויוצאי דופן ועוד. אני מזמינכם אפוא לצפות בתערוכה המוצגת בימים אלה בלובי של "ראשוני כרמל", רחוב מאפו 7, חיפה. זו תערוכה נוספת במסגרת "תערוכות נוסטלגיות נודדות" שיכולה להגיע גם אליכם, בכל מוסד או ארגון בכל מקום שבו תבחרו. בתערוכה הצגתי למשל רישיון של רוכל חיפאי שמוכר חלב מתוך כדי חלב שאותם הוא מוביל במרכבה.

ברישיון מופיעה גם הרשאה להחנות את המרכבה "עשרה רגעים"... כך כתוב. אתם זוכרים ודאי גם את בקבוקי החלב ששמו לנו מאחורי הדלת. תערוכה נוספת (נמצאת ב"קנה") העוסקת בהומור היקי (יש כזה) וקרויה "למה צעקה הגבירה" מציגה אוסף של יציקות פליז. מסתבר שבשנות העשרים של המאה הקודמת יצקו פריטים כאלה ורק בעליהן ידעו את סוד "צעקת הגבירה".

גיל רובין gil@beit-horim.org.il או ב"פייסבוק" – גיל רובין

ראש העיר למען "דיור מושלם"

מדיניות מערכת השירותים החברתיים והקהילה בעיריית חיפה הינה להשאיר את האזרח הוותיק בביתו ובסביבתו הטבעית. ובמקביל לפתח ולגייס את הקהילה והשירותים בה למען האזרח הוותיק. לאור זאת שמחנו, תמכנו ועודדנו פעילות מן הסוג שבאה לידי ביטוי במיזם "דיור מושלם", שירותי דיור מוגן המופעל על ידי ארגון עולי מרכז אירופה (הממותג כארגון פסגות כרמל). פסגות כרמל – ארגון עולי מרכז אירופה פועל בחיפה כבר 85 שנים. הארגון מפעיל מספר בתי

דיור מוגן בעיר, מועדון קהילתי לחבריו ופעילויות לקהילה של כ-1000 חברים. הארגון ומוסדות העיר מקיימים שיתופי פעולה שונים. "דיור מושלם" הינה תכנית המאפשרת לאוכלוסייה המבוגרת להמשיך ולהישאר בבית, תוך קבלת שירותים שונים עד הבית. בנוסף מאפשרת התכנית את השתתפותם של מנוייה בפעילויות השונות המתקיימות במועדון הקהילתי של הארגון ובבתי הדיור המוגן של הארגון הפרושים בחיפה. אנו גאים שמיזם כזה פועל בעירנו התורם לרווחת האוכלוסייה המבוגרת. התכנית זוכה לשבחים מצד התושבים, ומערים אחרות כבר הגיעו ללמוד על התכנית וליישמה במקומות נוספים.

לאור כל זאת אני ממליץ על התכנית שהינה בעלת תרומה ייחודית ומשמעותית לאזרחי העיר חיפה, לקבלת תעודת הוקרה מהאגודה הישראלית לגרונטולוגיה.

יונה יהב, ראש העיר חיפה.

משולחן המערכת

הכאב – מחלת הבדידות

מיכה לימור

נתונים מדהימים: כמיליון (1.000.000) איש ואישה מעל גיל 18, במדינת ישראל, לוקים בכאב כרוני וזקוקים לטיפול. מאתיים ושלושים אלף (230.000) מתוכם, באזור הצפון. מרפאת הכאב של בית החולים רמב"ם בחיפה היא הגדולה המתקדמת בארץ בתחום זה, אולם "אין סיכוי שנצליח לטפל במספר כזה של סובלים" דברי ד"ר סיימון וולפסון, מנהל המכון לרפואת כאב של המרכז הרפואי רמב"ם. "אנחנו מסוגלים לטפל במקסימום 6000 חולים בשנה". ד"ר וולפסון בודק עתה את היתכנותה התקציבית של פתיחת מרפאה נוספת בכרמיאל.

ד"ר סיימון וולפסון

הכאב הכרוני – מחלה עצמונית

רק לפני כעשור הוכר הכאב הכרוני על-ידי האיגוד הרפואי האירופי כמחלה בפני עצמה ולא בהכרח סימפטום לפגע אחר בגוף. כמובן שקיים כאב כסימפטום הנובע מפצע או מחלה, כאב שישתלק עם החלמת הפגוע או החולה מפצעו או ממחלתו. אולם המחקר בתחום זה, שהחל בעולם המערבי כבר בשנות ה-50 של המאה שעברה וכוונה חקר "השער של הכאב", לימד כי רבבות ואלפים לוקים בכאב כרוני שכמוהו כמחלה בפני עצמה. עבודת המחקר בה השתתפו אז גם חוקרים מישראל שינתה לאחר זמן את תפיסת הכאב בעולם הרפואי כולו. לישראל זלגה ההכרה בקיומה

של מחלת הכאב כמחלה עצמונית בשלהי שנות ה-90 של המאה שעברה. מאז חלף עוד כעשור עד שלפני כשבע שנים (ב-2011) הכירה המועצה המדעית בישראל בכאב הכרוני כתחום מומחיות עצמאי. המסקנה המתבקשת הייתה כי יש להכשיר רופאים מומחים לטיפול בכאב הכרוני. יחד עם זאת היא נחשבת עדיין למומחיות משנה, נוספת על מומחיות ראשונה באחד מתחומי הריפוי הידועים. כיום ב-2018, יש בארץ כולה שש מרפאות כאב גדולות בלבד, ב-6 בתי-חולים. זאת שברמב"ם נחשבת להוליסטית ולמתקדמת שבהם. מעבר למרפאות הכאב שבבתי החולים, יש מספר קטן מאד יחסית של מרפאות כאב הנוספות לקופות החולים או מרפאות כאב פרטיות (ש1200 לביקור וטיפול). הביקוש עולה וגואה מעבר להיצע. חולה הנאנק ומתייסר בכאבים כרוניים קשים יאלץ להמתין לתור, למשל במרפאת הכאב של ביה"ח שיבא (תל-השומר), יותר משה חודשים. שהכאב יחכה...

לטפל בכאב בקהילה

מנהל המכון לרפואת כאב של המרכז הרפואי רמב"ם, ד"ר סיימון וולפסון, מחלוצי וחשובי המומחים לטיפול בכאב בישראל, סבור כי פירמידת הטיפול הקיימת הפוכה לנדרש. עיקר הטיפול מתמקד בששה בתי החולים כיוון שראשוני המטפלים באו מקרב הרופאים המרדימים והם פעלו בבתי החולים כמובן. שם צמחו אפוא מרפאות הכאב. לדעתו של ד"ר וולפסון על הפירמידה להתהפך כדי שיובטח שירות רחב יותר לסובלים ולמתייסרים. כלומר: 70% שיקבלו את טיפולם ומזורם במרפאות בקהילה דהיינו מרופאי המשפחה (לאחר שישתלמו כמובן בתחום הכאב), 20% מרופאי-כאב מומחים המשרתים אף הם במרפאות בקהילה ורק 10%, שהם המקרים הקשים ביותר, בבתי החולים. כיום צובאים הכול על בתי החולים ה"מפוצצים" מפציינטים ומרפאות הכאב בקהילה ספורות. לקופת חולים מאוחדת יש למשל מרפאת כאב אחת בחיפה ובה רופאה אחת במשרה חלקית, המשרתת חולים מחיפה והקריות ומכל אזור הצפון כולל טבריה, עפולה, צפת וכל הגליל.

הכאב – מחלת הבדידות

ד"ר סיימון וולפסון נמנה כיום עם חשובי המומחים לרפואת כאב בארץ. בן 61, תושב היישוב הקהילתי יובלים בגליל, נשוי ואב לשניים שירת בנח"ל כחובש, שם גמלה בו ההחלטה ללמוד רפואה. לאחר שהשלים את לימודי הרפואה ב"הדסה" בירושלים, נתקף, במהלך טיול ממושך, בכאבי גב קשים. הוא נגאל מכאביו בזכות עיסוי תאילנדי מסורתי הדומה לשיאצו. כך ניטעה בו ההכרה בחשיבותה של הרפואה המשלימה. כתוצאה מכך החליט להשתלם גם ברפואה אלטרנטיבית, שיאצו ואקופונקטורה, ועם כל המטען הזה הוזמן על ידי פרופ' אילון אייזנברג, מקימה של מרפאת הכאב הקטנה ברמב"ם, להצטרף אל סגל המרפאה. עם פרישתו של פרופ' אייזנברג ב-2012 נתמנה ד"ר וולפסון למנהל המרפאה שגדלה עם השנים והייתה למרפאת כאב רב תחומית, הגדולה מסוגה בארץ. ד"ר וולפסון החליט שהכשרת רופאים צעירים לטיפול במחלת הכאב היא אחת ממשימותיו החשובות ביותר ואכן מזה כמה שנים הוא מקדיש ומקצה שעות רבות וחשובות להכשרת רופאים חדשים בתחום הכאב. "הרב-תחומיות של הטיפול בכאב היא ממאפייניו החשובים של הטיפול" אומר ד"ר וולפסון. הוא מגדיר את המחלה כ"מחלת הבדידות". הוא מסביר: "כשכואב לך אתה לא רואה כלום. אתה בודד בכאבך. למשפחה נמאס לשמוע ממכאוביך. לסביבה נמאס. ואתה סובל לבד. לכן אני מאמין בטיפול מורכב. רב-תחומי, גם טיפול פסיכולוגי וגם טיפול קבוצתי. יש לנו תוצאות מדהימות בשיכוך כאבו של הפרט בטיפולים פסיכולוגיים או קבוצתיים, או בטיפולי מדיטציה. אישרתי לאחד הפסיכולוגים שלנו לפתוח קבוצת טיפול מיוחדת לגברים כואבים. הגברים סובלים בשקט. לבד."

בי"ח רמב"ם רוצה לצאת לקהילה

ד"ר סיימון וולפסון מביט קדימה. בגאווה בלתי מסותרת הוא מבשר: "קיבלתי מהנהלת ביה"ח אישור עקרוני לבדוק את ההיתכנות של מרפאת כאב בכרמיאל". מה פירוש 'היתכנות'? "הפעלת המרפאה במבנה תקציבי שאינו מפסיד" מסביר ד"ר וולפסון את מה שאולי מובן מאליו. "בחרתי בכרמיאל" מוסיף ד"ר וולפסון את חזונו "כיוון שמאז התחברה לרשת מסילות הרכבת התפתחה העיר בצורה בלתי רגילה. היא היום הפתח לצפון. ולמרבה הצער אין מרפאות כאב לא שם, לא בנהריה ולא בצפת, לא ביישובים מרכזיים אחרים. אם נצליח לממש את החזון נתחיל להביא מזור לכאבי הצפון".

לילה טוב

פיה פודושין

ישנם אנשים שמייחלים שהברכה "לילה טוב" אכן תתגשם, ומדוע? שינה היא אחד המרכיבים הבסיסיים לתפקוד נכון של גוף האדם. לפי "אינפומד", השינה היא מצב פעיל של המוח והגוף, אשר נשלט ע"י מערכות עצביות של גזע המוח. היא מתאפיינת בשינוי מחזורי והפיך של מצב ההכרה, החלימה, בשינוי בקשר התחושתני והמוטורי של המוח עם הסביבה וזאת במחזוריות פנימית. השינה אינה מצב אחיד ויש בה שלבים השונים באופיים זה מזה. כל המחקרים בתחום השינה מצביעים על הצורך של שבע עד שמונה שעות שינה אצל האדם הבוגר.

ההיבטים הקליניים של הפרעות שינה (אינסומניה)

עם הגיל חלים שינויים במבנה השינה וחלה עליה בשכיחות הפרעות השינה, תופעה המכונה "אינסומניה". 50 עד 60 אחוז מהאנשים המבוגרים מדווחים על הפרעות שינה. השכיחות גבוהה יותר בקרב נשים הסובלות ממחלות כרוניות. התסמינים המאפיינים את האינסומניה: קושי בהירדמות; תחושת הירדמות במשך היום או בשעות הערב המוקדמות והירדמות בשעות היום הפעילות; יקיצות בלילה וקשיים בחזרה לשינה; התעוררות מוקדמת ועייפות; הירדמות בעת פעילות (צפייה בטלוויזיה, קריאה); השתנקות, הפסקות נשימה או תנועות רגליים (בעיטות) בשעת שינה;

הסיבות לאינסומניה כרונית (כלומר שמתרחשת לפחות שלושה לילות בשבוע ונמשכת חודש או יותר): אורח חיים חד גוני ונטול גירויים; "היגיינת שינה" לא טובה כלומר שעות שינה לא מסודרות ושנת צהריים מאוחרת, עישון וצריכת קופאין ואלכוהול סמוך לשעת השינה, העדר פעילות פיזית במשך היום, העדר חשיפה מספקת לאור בהיר במשך היום, שהייה במיטה שעות ארוכות ללא שינה, סביבת שינה לא נוחה. **מחלות רקע שונות:** כאב כרוני, מחלות לב וכלי דם, מחלות של מערכת העיכול, מחלות ריאה, נוירולוגיות, השתנה לילית מסיבות שונות, מחלות פסיכיאטריות ובעיקר דיכאון ונטילת תרופות שונות כגון סטרואידים. **עקרונות הטיפול** (על פי ד"ר אפרים איזן, 2014): ברור הסיבה שגרמה להפרעה; טיפול לא תרופתי (טכניקות שונות); טיפול תרופתי (תכשירים משרי שינה); טיפים להקניית הרגלים של שינה נכונה ("היגיינת שינה"); יש לנסות לישון רק כשחשים רדומים; רצוי לצאת מהמיטה לאחר ניסיון כושל להירדם (כ- 20 דקות); יש להימנע מנמנום במשך היום; יש להגדיר שעות קבועות לשינה וליקיצה; יש להימנע מפעילות גופנית במשך ארבע שעות לפני השינה; יש לאמץ טקסים של שינה; יש להימנע מקפאין, מניקוטין ומאלכוהול בשעות שלפני השינה; יש לאכול ארוחה קלה לפני השינה; כדאי להתקלח במים חמים לפני השינה; כדאי להתאים אזור שינה שקט ונוח; בעת ההתעוררות יש להיחשף לשמש; **לסיכום:** הפרעות השינה כשלעצמן תורמות לתחלואה ולאיכות חיים ירודה. מגוון הטיפולים מגביר את הסיכוי ללילה יעיל וטוב,,,,,,

חוף הים של חיפה - הפספוס הגדול

עומר גדיש

בין הסוגיות הייחודיות לחיפה ניתן לציין את הצורך ביצירת דרכי גישה נוספות משכונות הכרמל לציר החוף (נוסף לדרך פרויד) אל מול הרצון שלא לפגוע באזורים הטבעיים של הכרמל, העובדה ש"חיפה מרכזים רבים לה"; מרכז הכרמל, הדר והעיר התחתית, איזור מת"מ מהווים כל אחד מרכז עם התמחויות ומאפיינים שונים אך לא נוצר בעיר מע"ר (מרכז עסקים ראשי) אחד דומיננטי. בנוסף, חיפה אמנם העיר הגדולה בצפון הארץ אך למעשה היא ממוקמת בשוליו הדרום-מערביים של מחוז הצפון וזאת בשונה מבאר שבע, בירת הנגב הממוקמת במרכז הכובד של מחוז הדרום. בכתבה זו אתמקד בנושא תכנוני אקטואלי המהווה את הפספוס הגדול של חיפה אך מנגד גם את ההזדמנות הגדולה, הקשר של העיר עם הים.

בעיית הנגישות לחוף

חיפה זכתה לחוף ים עם אורך מכובד ביותר בהשוואה לערי חוף אחרות בארץ. אורכו של החוף החיפאי הוא 17 ק"מ לעומת החוף התל אביבי שאורכו 14 ק"מ בלבד. אך כל מי שיבקר בשתי הערים יבין במהרה כי שעה שבתל אביב חוף הים שוקק חיים, מקומות בילוי ומוקדי תיירות ומהווה עוגן דומיננטי בהווי העירוני הרי שבחיפה המצב רחוק מלהיות כזה. ניתן היה לומר שתל אביב היא "עיר ללא הפסקה" והדבר משפיע גם על

חוף קרית חיים

ההתרחשות בחוף, אך גם בהשוואה לחופים קצרים יותר בערים קטנות יותר, כמו אשדוד (8 ק"מ) ונתניה (12 ק"מ), ניכרת חולשתו של החוף החיפאי. הסיבה למצב העגום היא כשל בתכנון עירוני לאורך שנים. כדי להפוך את חוף הים למוקד מרכזי לבילוי ופנאי ואף להשתמש בו כמנוע צמיחה כלכלי, צריכה להיות נגישות נוחה לחוף הים במגוון אמצעי תחבורה, עם עדיפות להליכה ברגל, אופניים ותחבורה ציבורית. המרחב הסמוך לחוף הים צריך ליצור זרימה פיזית ותחושתית בין העיר לחוף הים. לשם כך, מלבד החשיבות בשימור רצועת חוף פתוחה ורחבה, יש חשיבות קריטית לשימושי הקרקע הממוקמים בקרבת החוף.

החיץ בין העיר לבין הים

אם נבחן את החוף החיפאי מצפון לדרום, נבין את חולשתו היחסית במהרה. בצפון, זוכים תושבי קריית חיים לחוף רחצה, אך דרומה מהשכונה משתרע רצף מתקנים המפרידים בין העיר לים: חוות מכלי הדלק הישנה, אזור התעשייה, שדה התעופה והארון מכולם, נמל חיפה. גם לאחר הנמל, בה"ד חיל הים ובית החולים רמב"ם חוצצים בין העיר לים. למעשה, פעם ראשונה, שהים "פוגש" את העיר אחרי ש"נפרד" ממנה בקריית חיים היא בשכונת בת-גלים. אמנם מדובר בחוף צר יחסית ומעט חנוק, אך עדיין, התחדשות שכונת בת-גלים, עליית מחירי הנדל"ן בה והתפתחותם של חיי תיירות ופנאי בשכונה, מדברים בעד עצמם: העיר צמאה למפגש עם הים. לאחר ראש הכרמל (סטלה-מאריס), ישנן שכונות מגורים עם השקה לחוף, אך כביש 4 ומסילת הרכבת יוצרים יחד שוב חיץ בין העיר לים. בהמשך, מופיעים שוב שימושי קרקע המקשים על הקשר בין העיר לים: בית העלמין שדה יהושע, תחנת הרכבת והתחנה המרכזית חוף הכרמל ואפילו פארק מת"מ, אינם שימושי הקרקע המעודדים קשר בין העיר לחופה שכן הם מקשים על ההגעה לים ולפיכך גם על יצירת עיר חוף אמיתית.

חוף הים: ההזדמנות הענקית של חיפה

אך לא הכול שחור ויש מקום מכובד לתקווה. באוגוסט 2016 אישרה המועצה הארצית לתכנון ובניה את

חוף דדו

התכנית ליצירת חזית הים העירונית של חיפה העוסקת בחלקו המערבי של הנמל. מטרת התכנית פיתוח של חזית ים עירונית ראשית בעיר שתהווה מוקד תוסס של תיירות, בילוי, מסחר, פנאי עבור תושבי חיפה, כלל תושבי ישראל ותיירות חוץ. במסגרת התוכנית, ייפתח חלקו המערבי של נמל חיפה לציבור ויכלול לצד נמל הנוסעים, גם מרכז בילוי, מסחר ומגורים. התכנית מוסיפה באזור העיר התחתית והנמל 500 יח"ד ו-113,000 מ"ר לבילוי ומסחר. בנוסף, התכנית מתמודדת גם עם החיץ שיוצרת מסילת הברזל וכוללת

הוראות מפורטות לשיקוע המסילה בקטע המרכזי שבין בית המכס ועד כיכר בן גוריון. כך יותר "שער כניסה" ראשי להולכי רגל בקצה שדרות בן גוריון, המהווה את ציר התיירות הראשי של העיר היורד ממרכז הכרמל, דרך הגנים הבהאים ועד למושבה הגרמנית וחוף הים. התכנית אינה מוחקת את הקיים אלא משתמשת בו. המבנים הקיימים בשטח נמל, ששימשו בעבר כמחסנים ישופצו ויוסבו לצרכי מסחר ובילוי. מבנים חדשים שיוקמו יישמרו על דפוס הבניה הקיים והנמוך בנמל ויהוו מוקדי פעילות שילוו את צירי ההליכה שלאורך קו המים ובניצב לו. יש לקוות שתכנית זאת היא רק הסנונית שמבשרת את בואן של תכניות נוספות שיסירו חלק מהמתקנים היוצרים חיץ בין חיפה לחוף הים ויאפשרו לעיר למנף את יתרונה הטבעי לטובת פיתוח כלכלי חברתי ותרבותי ולטובת תושביה.

רחוב ההר 82, חיפה

שמעון גרובר

כל מי שנולדו לאחר קום המדינה ספק אם שמעו על רחוב ההר בחיפה. רחוב ההר עלה במעלה הכרמל מהעיר התחתית בחיפה עד הכרמל הצרפתי. השם "רחוב ההר" ניתן בתקופת המנדט הבריטי על ארץ ישראל. לאחר קום המדינה החליטו אבות העיר חיפה לשנות את שמו ל"שדרות או"ם", כאות תודה על הצבעת הארגון הזה למען הקמת מדינת ישראל. כעבור כיובל שנים, כשארגון האו"ם הפך לארגון אנטי ישראלי, החליטו אבות העיר לשנות את שמו ל"שדרות הציונות".

תלמידי ביה"ס הימי על גג הפנימיה בדרך ההר 82 1953

מבנה הפנימיה של ביה"ס הימי בדרך ההר 82 (היום, שד' הציונות)

בראשית שנות החמישים של המאה הקודמת למדתי בבית הספר הימי שליד הטכניון העברי בחיפה. ביה"ס הימי שכן מאחורי בניין הטכניון הישן ברחוב בלפור, בעוד שהפנימיה של בית הספר שכנה בבניין ברחוב ההר 82. הבניין ברחוב ההר 82 תוכנן ונבנה בשנת 1937 כשלוחה של מלון וינדזור הטמפלרי, ששכן בשכונה הגרמנית בעיר התחתית. שלוחה זו נועדה בעיקר להלין אורחים רמי מעלה. בין האורחים שהתארחו בשלוחה היו המלכה האם המצרית, אבא אבן, שארל דה גול, הנציב העליון הרולד מקמייקל ו... אדולף אייכמן. אדולף אייכמן הגיע לארץ ישראל בשנת 1938 במסווה של עיתונאי. מטרת שליחותו הייתה להדריך את ראש הטמפלרים בארץ ישראל לבצע פעולות חבלה במיתקנים חיוניים. השלטונות הבריטיים אפשרו לאייכמן שהות בת יממה אחת, שאותה בילה בחברת ראש הטמפלרים בשלוחת מלון וינדזור ברחוב ההר 82 בחיפה.

לאחר גירוש הטמפלרים מארץ-ישראל נרכשה שלוחת וינדזור על ידי החבל הימי לישראל והוסבה לפנימיה של בית הספר הימי שליד הטכניון העברי בחיפה. השלוחה ברחוב ההר 82 הייתה בניין בן 3 קומות, כאשר מהחלונות המערביים נשקפו הים התיכון, מפרץ חיפה ונמל חיפה. תלמידי כיתה א' האליפים מוקמו בקומה הראשונה, הב'טיחים' בקומה השנייה ואילו הג'מילים בשלישית. מאחר שבעברו שימש הבניין כבית מלון, הוא הכיל חדר אוכל, מחסני מזון וכביסה, ובקומת המרתף שכנה דירת מנהל המלון, שבתקופתנו שימשה כדירת מנהל הפנימיה. בצמוד לפנימיה שכן (ועדיין שוכן) הגן הבהאי, שהיה בראשית שלבי הקמתו. באותו

פרק זמן בנו את הבניין המרכזי, כשכיפת הזהב החצי-כדורית החלה להתנוסס בהדרגה בראשו. בקרבת הפנימייה שכן על צלע הכרמל בניין רב-קומות שנטה על צידו, בדומה למגדל פיזה, שהיה ידוע כ"בניין סואידאנו". הבניין הזה היה שומם, כי פחדו לגור בו; אבל בקומת הקרקע הייתה חנות מכולת, שבה היינו קונים סיגריות. לימים עבר בית הספר הימי לעכו ושמו שונה ל"בית הספר התיכון לקצינים-ים - עכו". כתוצאה מהשינוי הזה התרוקן בניין הפנימייה מדייריו הקודמים, ולכן הוא עבר הסבה לבית ספר יסודי בשדרות הציונות 82.

סיפור זה פורסם בעיתון האינטרנטי של הסופר אהוד בן-עזר "מכתב עיתי לילי חנים מאת סופר נידח פעמיים בשבוע" והועתק משם. המחבר הקדיש את הכתבה לבני כיתתו בבית הספר הימי בחיפה שהלכו לעולמם רב-חובל אורי סבירסקי, רב-חובל יעקב בן-ארי ואלוף הארץ בהדיפת כדור-ברזל אורי זוהר.

הבניין השוקע

שם הרחוב 'דרך הים' הוחלף עם קום המדינה ל"שדרות או"ם" ושונה שוב ל"שדרות הציונות" זמן קצר לאחר ה- 10 בנובמבר 1975 כמחאה על קבלת ההחלטה 3379 בעצרת הכללית של האו"ם שקבעה אז ציונות = גזענות.

ההחלטה המופרכת הזאת בוטלה רק בשנת 1991. הבניין שהוזכר בכתבה (בניין סואידנו??) נבנה בתקופת המנדט ע"י אדריכל ידוע ועתיר יוקרה (אם אינני טועה - ממוצא גרמני), שקע באדמה כמטר, זמן קצר לאחר בנייתו, והמשיך לשקוע מספר סנטימטרים בכל שנה עוד מספר שנים לא קטן אחר-כך. הדיירים עזבו והבניין נותר נטוש (פרט לחנות שהזכיר הכותב). השמועות שרווחו בחיפה הקטנה דאז אמרו שהאדריכל/מהנדס הבניין לא יכול היה להתמודד עם הפגיעה בגאווותו המקצועית והתאבד. אגדה אורבנית או סיפור אמיתי – צריך עדיין לבדוק. במחצית השנייה של שנות ה-70 במאה הקודמת, לאחר בדיקות שנתיות רבות ברציפות, הגיעו למסקנה שהבניין פסק לשקוע והוא יציב, בטוח וכשר לאכלוס. הבניין שופץ ונצבע מחדש (בצבעי המקוריים) ומאוכלס.

איתן וכולדר, הרצליה (בעבר חיפה)

אגדת הבית האדום

כאחד שנולד בחיפה אני יכול להוסיף את הסיפור על "הבית האדום" שמוזכר לצד הבית בדרך ה-82. זה סיפור בעל "נופך מסתורי" פיקנטי המצטרף לסיפור-העובדתי. בזמנו, בילדותנו, כאשר הבית-האדום לא היה מאוכלס, התהלך גם סיפור דמיוני שהבית משמש לאנשי מחתרת או איזה כנופיה מסתורית מסוכנת ושזהו הבסיס שלה. השמועה אמרה שממרתפי הבית הזה יש קשר מנהרות אל מערות סתר שבשכונת 'גאולה' (הנמצאת גם כן על צלע ההר מזרחה מהבית-האדום, במרחק אווירי של כ-3-4 ק"מ...). "עובדה" זו הופיעה גם מספר פעמים בסיפורי בלשים מהתקופה ההיא. ובנוסף, כידוע, בקצה המזרחי של רחוב הצלבנים (שהוא רחוב ללא מוצא...), שבו נמצא הבית-האדום, קצה הרחוב הזה נפגש עם הקצה הצד המערבי המגודר של.... הגן הבהאי (הגן-הפרסי היפהפה).

רב-חובל אברהם רהב (בוסידן), חיפה

ד"ר עמנואל ארנסט סימון – חיפאי וחלוץ האימון הגופני

יעקב שורר

בחיפה חיו ופעלו כמה אישים, שתרומתם רבה ומשמעותית, אך למרות זאת נשכחו ברבות השנים. אחד הבולטים שבהם, ד"ר עמנואל סימון, היה ממניחי היסוד לחינוך הגופני בארץ, חלוץ רפואת הספורט ויוזם עיקרי להקמת "מכון ווינגייט".

חלוץ הוראת הספורט מגיע לחיפה

ד"ר עמנואל סימון

עמנואל ארנסט סימון נולד בשנת 1898 בברלין. במלחמת העולם הראשונה שירת כחיל בצבא הגרמני ונפצע קשה בחזית הצרפתית. בתום המלחמה למד רפואה בברלין וסיים את לימודיו בהצטיינות בעיר ווירצבורג. בהמשך דרכו התמחה ברפואת ספורט בארצות סקנדינביה. בשנות העשרים של המאה הקודמת הצטיין כספורטאי במועדון הספורט היהודי "בר-כוכב ברלין". הוא התמקד בריצה וזכה באליפויות בוואריה וברלין למרחקים 400 ו-800 מטרים. כיוון שנמנה עם המיעוט הציוני שבקהילה היהודית בגרמניה, הגשים כבר ב-1924 את חלומו הציוני (9 שנים לפני עליית היטלר לשלטון ותחילת העלייה היקית לארץ) ועלה ארצה. הוא השתקע בחיפה וכאן הצטרף לסגל המורים של ביה"ס הריאלי העברי. בזיכרונותיו כתב: "באותה שנה (1924) היה בארץ רק מורה אחד להתעמלות שעבר הכשרה בדנמרק, צבי נישרי (אורלוב). חוץ ממנו היו עוד מספר מורי התעמלות, אבל להם לא הייתה הכשרה למקצוע זה".

סימון מקים בית ל"משוטטי הכרמל"

בשנים 1924 עד 1927 היה ארנסט סימון המורה הראשי להתעמלות ולספורט של ביה"ס הריאלי בחיפה, ושימש גם כרופא ביה"ס. בהיותו רופא הספורט הראשון בארץ-ישראל, השתית את עבודתו על עקרונות מדעיים מודרניים. הוא פעל בכל מאודו לקידום החינוך הגופני של הנוער הארץ-ישראלי. בשנת 1926, כשנתיים לאחר ייסודו של שבט הצופים "משוטטי הכרמל", נתמנה ד"ר סימון לתפקיד "ראש השבט". הוא הצליח לגייס תרומות מחברות מסחריות בחיפה כדי לממן את הקמת

"מעון הצופים". בכספים הללו נרכשו חומרי הבניה ונערי תנועת הנוער, הצופים, הם שעבדו בהתלהבות בהקמת "הצריף הירוק". לימים שימש "הצריף" מוקד הפעילות לדורות של צופים צעירים.

פנימייה לתלמידי הארץ וח"ל

בשנת 1927 עבר דר' סימון לירושלים, שם ניהל את המחלקה להיגיינה גופנית ב"בית הבריאות שטראוס" ופתח מכון לפיזיותרפיה, ראשון מסוגו בארץ. אולם ב-1936 נקרא ע"י ד"ר ארתור בירם לשוב לחיפה, לנהל את הפנימייה של ביה"ס הריאלי. פנימייה זו נוסדה ב-1922 ונפתחה בקיץ 1925 בבניין המיוחד שנבנה עבורה, צמוד לבניין ביה"ס. הפנימייה נועדה למגורי תלמידים שהגיעו מרחבי הארץ לחיפה וגם מאירופה ומארה"ב כדי ללמוד בריאלי בזכות המוניטין של בית הספר. בחוברת מידע שהוציא בית הספר בשנת 1938 נכתב: "הפנימייה נמצאת

בבנין מרווח המכיל חדר אוכל גדול, חדרי שינה, חדרי עבודה, חדר מוסיקה, חדרי רחצה וכו'... תלמידים מחוץ לארץ יכולים לקבל ע"י בית הספר רישיון עליה לארץ." (הפנימייה נסגרה בשנת 1939, אך המבנה שנקרא "בית וולפסון" ניצב עד היום, ולומדות בו כיתות היסוד של הריאלי הדר הכרמל).

ניצנים של חינוך צבאי

במקביל לפעילותו המקצועית הייתה לד"ר סימון תרומה משמעותית גם בתחום הביטחון וההגנה. באפריל 1936 פרצו ביפו מהומות הדמים שהסלימו במהירות למאורעות 1936–1939 בכל הארץ, ונודעו גם כ"מרד הערבי" (נגד שלטון המנדט הבריטי, עליית יהודים ארצה והתרחבות היישוב היהודי). בתגובה מהירה למאורעות גיבש ד"ר ארתור בירם תכנית לימודים ואימונים ייחודית לתלמידי הריאלי. לפי תכנית זאת קיבלו התלמידים הבוגרים, מכיתה ח' ומעלה, אימונים מיוחדים בכושר גופני ובשדאות שהכשירו אותם למשימות ביטחוניות בעת הצורך. מטעמי חשאיות כל הנושא הוגדר בתחום האימון הגופני ולכן קיבל את הכינוי חג"מ – חינוך גופני מורחב. המורים שהיו אחראים לאימוני החג"מ היו המורים לספורט ד"ר עמנואל סימון ומאיר מרט, והתלמיד האחראי הראשי היה חיים לסקוב, בן טיפוחו של ד"ר בירם שעתיד להיות לאחר קום המדינה הרמטכ"ל החמישי של צה"ל. דר' סימון כתב לימים כי "ביוזמתם של יעקב דורי, ד"ר בירם ויוזמתי שלי, הונהג בביה"ס הריאלי בחיפה החג"מ. זו הייתה הכנה טרום צבאית, מנוהלת ע"י מדריכי ההגנה".

החזון החדש – הקמת מכון לאומי לאימון גופני

במאי 1939 פורסם "הספר הלבן" (תכנית ממשלתית בריטית כמענה למרד הערבי, שהגבילה את עליית היהודים ארצה ואת הקמתם של יישובים יהודיים חדשים) ואזי יצא "היישוב" למאבק נגד השלטון הבריטי ולמען המשך העלייה וההתיישבות. ד"ר אברהם כצנלסון-ניסן, מנהל מחלקת הבריאות של הוועד הלאומי, הכריז כי "המלחמה נגד הספר הלבן אומרת גם חינוך נוער בריא וחזק, דבר שיושג במיוחד על ידי הגברת

מבנה ביה"ס הריאלי בשנות ה-30

החינוך הגופני. "ד"ר סימון חבר אליו ויחדיו הקימו את המחלקה להכשרה גופנית, שנועדה להגביר את הכושר הגופני של חברי ההגנה בכלל ושל הנוער בפרט. חשוב לציין כי עד 1939 יכלו תושבי הארץ ללמוד ספורט והתעמלות רק באירופה (גרמניה, הולנד וסקנדינביה), וכעת, עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, היציאה לאירופה הפכה כמובן לבלתי אפשרית. לפיכך המחלקה החדשה, בניהולו של ד"ר סימון, יזמה וארגנה, ביחד עם ארגוני הספורט מכבי, הפועל ואחרים, קורסים וימי עיון להכשרת מורים

ומדריכים לספורט, וזאת לראשונה בארץ-ישראל. ב-1944 התקיים הקורס השנתי הראשון להכשרת מורים לחינוך גופני ובעקבותיו היו שניים נוספים, בהם השתתפו בעיקר חיילים משוחררים שחזרו ארצה בתום מלה"ע השנייה. הקורסים הללו נחשבים כאבני דרך ראשונות וכצעדים הכרחיים להקמת המכון הלאומי לחינוך גופני ולספורט, שמוכר כיום בשמו "מכון וינגייט".

כך הוקם מכון וינגייט

בזיכרונותיו מספר ד"ר סימון כיצד הוזמן בחודש מרס 1944 לישיבת הנהלת הוועד הלאומי ואז, במהלך הישיבה "נשיא הוועד הלאומי, מר יצחק בן צבי, הודיע שהבריגדיר אורד צ'ארלס וינגייט (ידיד היישוב היהודי בארץ-ישראל) נהרג בהתרסק מטוסו מעל החזית היפנית בבורמה. הובע הרצון להנציח את שמו של "הידיד" בהקמת גלעד. הצעתי הראשונה הייתה להקים מכון לחינוך גופני וספורט על שמו. הצעה זו התקבלה פה אחד". ב-1946 נשלח ד"ר סימון לדרום אפריקה, שם פעל בקרב הקהילה היהודית הציונית לגיוס התרומות הראשונות, ובשנים הבאות פעל עם אישים נוספים להשגת הקרקעות ולפעולות התכנון הנחוצות להקמת מכון וינגייט. הוא גם נשלח לסקוטלנד, שם קיבל את הסכמת אלמנתו של וינגייט לקרוא את הפרויקט המכובד ע"ש בעלה המנוח. ב-1948 הונחה אבן הפינה בהשתתפות הגברת וינגייט, ב-1953 החלו עבודות הבנייה, וב-1957 החל מכון וינגייט בפעילותו. ד"ר סימון היה חבר פעיל בחבר הנאמנים של המכון עד הגיעו לגיל 80. בשנת 1989 והוא בן 91, נפטר, שבע שנים ומעשים. שמו מונצח בבניין מחלקת המחקר של מכון וינגייט.

תודות: לבניו של ד"ר ארנסט סימון, יואב סימון וד"ר גד סימון על המידע שניתן בחפץ לב ובמאור פנים. תודה גם לשמעון ולדהורן – מנהל ארכיון ביה"ס הריאלי בחיפה – על התמונות שהעמיד לרשותי.

יעקב שורר, יליד חיפה, הוא חוקר ארץ ישראל, כתב ספרים ומאמרים רבים בנושאי ידיעת הארץ. מוכר כמרצה ומורה דרך המתמקד בחקר תולדות חיפה וסביבותיה. היה עורך כתב העת "חיפה", ביטאון העמותה לתולדות חיפה.

העמוד של עדנה מרקוביץ

סימנים - שושי קלאס

כְּשֶׁזָרִים מְחַלְיָפִים
מְלֵה בְּמַעֲלִית זֶה
בְּדֶרֶךְ-פֶּלֶל עַל
מִזְג הָאֵוִיר
הַחֹרֶף הָזֶה מְבָרֵךְ
הוּא מְחַיֵּךְ
אֲנִי מְהַנְהֶנֶת וְחוֹשֶׁבֶת
הַשְּׂקֵדִיָּה הַקְּדִימָה לְפָרֵחַ
זֶה סִימָן שְׁעוֹד לְשָׁנַת אוֹר
חֻלְפָּה מְאֹד עֲזָבָתִי

שקדיה - צילום: עדנה מרקוביץ

שושי קלאס ילדת הארץ.

שהייתי במשך עשרים שנה בדרום
אמריקה שם הקמתי גם משפחה.
במסגרת הלימודים האקדמאים למדתי
אמנות ושפות. השירה הייתה בי תמיד.
בעת שהותי בחו"ל לא כתבתי, אך לא
עזבתי את השירה, התוודעתי להרבה
ספרי שירה בספרדית.
בשנת 2014 יצא לאור ספר השירים
הראשון "שירים נטולי חרוז ופחד"
בהוצאת אחווה. בשנת 2015 יצא
ספרי השני "אניגמה" בהוצאת פיוטית.
הספר השלישי כבר עבר עריכה ובדרכו
להוצאה לאור.
שיריי מתפרסמים במדיה המקוונת וגם
הושמעו ברדיו. אני גם משתתפת
בערבי שירה ברחבי הארץ.

שמונים לי ושמונים לך

רות חשמונאי

אני וכמה מחבריי הטובים חוגגים השנה שמונים להולדתם. אימא שלי מתארת את גיל שמונים של בת/בן תמותה. אני תוהה על המקביל ועל השונה בין 80 לפרט ו-80 לארגון כי, הרי אין תוחלת חייו של אדם כתוחלת חיי ארגון. אם שרד אדם עד שנות הששים לחייו, הוא יוצא לפנסיה מתקיים ונח על זרי הביטוחים שצבר. ארגון לעומתו, אין לו זרים ואין לו בטחונות להמשיך דרכו במנוחה. קיום ארגון דומה למרוץ שליחים. אין פסק זמן, אם אין מי שמושיט ידו לקבל את המקל או אם לא יזהר והמקל יישמט, ייפול כל המפעל. הפרט המתבגר משקיע מאמצים לשמירה על בריאותו ועל איכות שארית חייו. בריאות ותוחלת חיי ארגון לחלוטין תלויים ביכולות מנהליו להוביל, לקיים ולפתח את החזון שהמייסדים הציבו ולסלול ולעדכן את הדרך בהתאם לדרישות המשתנות מידי יום. למעשה, מה שאני רוצה זה להביע את הערכתי לשמירה הנאמנה על ההתפתחויות של ארגון עולי גרמניה והתרחבותו הגדולה כמו גם לשתף אתכם בשמחתי על שאני בת חווה ולא ארגון.

על הגיל המשמח / אדית קראקאור

תרגום: רותי חשמונאי

הגעת לגיל שמונים? מלבדך אין אשמים נגד זקנה אין חיסון קל ופשוט לאבחון גם אין מושיע או החלמה מזל שיש עוד סיגריה	ישנם כאלה שראייתם נחלשה להם קטרקט או גלוקומה חלילה מאמינים שזה לא כל כך נורא כמו לחבר, לו נפגעה השמיעה	כשנעלמים השעון או המפתח זה בכלל לא מבדח גם הסידן בורח, לחץ הדם פורח
עם כל רצון רע או טוב עם תרופות טובות לרוב בדבקות רבה נאחזים ועל מה שיש שומרים	ובנוסף גם סגולת החשיבה שמעט או לחלוטין התכווצה וכך תדיר מגלים שאת העיקר שוכחים	ממש צרה צרורה התרופה נשכחה אני פוחדת להמשיך כי העניין כל כך רגיש
לגיל שמונים יש מאפיינים: הרבה חוסרים וגם כאבים את מצב הרוח מעכירים אך מהם לא מתים	לכן בשקדנות רושמים בחריצות עניינים חשובים על פתקים	לי עוד מחשבות הרבה אולי רצוי על החצי המלא, בשבילי יהיה קשה אך בכל זאת אנסה
להרגיש טוב מאשר החזות על רגליים כושלות זה לא פשוט עם גב כואב וברכיים נוקשות צועדים בבטחה לקראת הבאות	זה לא מצחיק כשמחפשים פתקים, שמות מילים וחפצים כתובות מטלות ומועדי פגישות כמו לא היו כולם נמחקו	כעת נמשיך ליהנות ממנעמי הגיל כי לא עובדים, לא חייבים עושים מה ומתי שרוצים בלי תירוצים פשוט מרוצים

Edith Krakauer / UEBER DAS FROEHLICHE ALTERN

Wer achtzig wird ist selber schuld!
Man braucht dazu sehr viel Geduld,
Und guten oder boesen Willen,
Sowie unzaehlige Pillen,
Und auch Vertrauen himmelwaerts,
Und schliesslich auch ein gutes Hertz.

Was sich so mit dem Alter paart,
Sind maengel sehr verschiedener Art,
Die uns die Laune oft verderben,
An denen wir jedoch nicht sterben.

Der Grundsatz, besser sein als scheinen
Ist gar kein Trost bei steifen Beinen.
Der Ruecken schmerzt, das Knie ist steif,
So wird man weiter abbruchreif.

So mancher sieht auch nicht mehr klar:
Er hat – ob gruen ob grau – den Star.
Er meint nur, dass das nicht so stoerte,
Als wenn er, wie sein Freund, schlecht hoerte.

Und dann – zum Teile oder ganz –
Schrumpft auch noch die Gehirnschubstanz,
Was man zunaechst dadurch empfindet,
Dass haeufig das Gedaechnis schwindet,
Weshalb man alles fein notiert
Auf Zetteln, die man prompt verliert.

Man sucht, das ist doch nicht zum lachen,
Nach Namen, Worten und nach Sachen.
Die aller wichtigsten Adressen
Hat man schon wiedermal vergessen.

Wo ist der Ring, man raufft die Haare!
Vielleicht gestohlen? Gott bewahre!
Der findet sich schon bald danach:
Er lag nur halt im falschem Fach.

Die Schluessel? Ach wer kann dafuer
Die stecken draussen an der Tuer.

Vermutlich schon die ganze Nacht!
Macht nichts! Das Haus ist ja bewacht.

Man traegt bedaechtigt alle Lasten,
Und haut man doch mal auf den Kasten,
So merkt man bald, das ist nicht gut,
So bleibt man sanft und daempft den Mut.

Man wird halt krummer, stummer, dummer,
Was ist dagegen schon zu tun?
Nur leider wird man gegen Kummer
niemals immun!

Man muss sich taeglich neu bewaeren,
Wo soll man sich denn noch beschweren?
Man resigniert und uebt Geduld!
Wer achtzig wird ist selber schuld!!

קיצור תולדות השילומים

רפי סיאנו

כבר במהלך מלה"ע השנייה, יולי 1943, פרסם זיגפריד מוזס (לימים מבקר המדינה הראשון של מדינת ישראל) מאמר בביטאון התאחדות עולי גרמניה (Mitteilungsblatt) ובו הגדיר את התביעות של היהודים נגד גרמניה. באותם הימים כבר נוצר בקרב מתנגדים למשטר בגרמניה המושג "WIEDERGUTMACHUNG" שמובנו "השבת הדברים לקדמותם". כינוי זה קומם לאחר המלחמה את ניצולי השואה אך השתלט על השיח נוכח השימוש שעשו בו הגרמנים. משה שרת, (לימים שר החוץ וראש ממשלת ישראל) תבע את המילה "שילומים". בימים ההם, אחרי מלחמת השחרור, היה המצב הכלכלי של מדינת ישראל בכי רע ואלפי עולים חדשים חיכו לדיור ומזון. ממשלת בן-גוריון ראתה בהספקת דלק, מזון, בטחון ובניין הארץ חשיבות עליונה מעבר לשיקולים אחרים.

מגעים ראשוניים

ב-1945, בתום מלחמת העולם נחלקה גרמניה לארבעה אזורים שליטה: רוסי, אמריקאי, בריטי וצרפתי. בנובמבר 1947 פורסם "חוק 59" שהוכל על האזור האמריקאי ובו הוסדרה באופן ראשוני השבת רכוש יהודי. חוקים דומים חוקקו מאוחר יותר באזורים הצרפתיים והבריטיים. ליישום החוקים בשטח הקימו היהודים ארגון בשם JRSO (JEWISH RESTITUTION SUCCESSOR ORGANISATION) - ארגון יהודי לתביעת הפיצויים). השליטים באזור הרוסי ובאזור האוסטרי ראו את ארצותיהם כקורבן הנאצים ולא שתפו פעולה כלל וכלל. באותה עת לא היה שום קשר רשמי בין גרמניה לבין ישראל אך בסתר נוצרו מגעים החל משנת 1950 ז.א. אחרי ייסוד שתי מדינות גרמניה - BRD - המערבית ו-DDR המזרחית.

נחום גולדמן

מארק גרמני ו-60 פפניג על כל נרצח

נציג היהודים במגעים הראשוניים עם גרמניה היה נשיא הקונגרס היהודי העולמי שכיהן גם כנשיא התנועה הציונית העולמית, ד"ר נחום גולדמן. בן שיחו מטעם הקנצלר הגרמני קונרד אדנאואר היה שר האוצר המערב-גרמני פריץ שפר. האווירה במשא ומתן הייתה טעונה מתחילתו. גרמניה המובסת שרצתה להשתקם ושניטל היה עליה לקלוט כ-12 מיליון פליטים גרמניים שחיו עד מלה"ע השנייה באירופה המזרחית, אומנם הכירה בחוב שלה ליהודים, אך עשתה באמצעות שר האוצר שלה שפר הכול כדי להתחמק ממנו. בסופו

של דבר נחתם הסכם עם אדנאואר. הוא הכיר בטענה לפיה "אם גרמניה רוצה להתקבל בחזרה למשפחת העמים, עליה לפצות את היהודים". תחילה הציע "תרומה חד פעמית" של 10 מיליון מארק גרמני, סכום מגוחך לנוכח מה שאירע במציאות. בן-גוריון וגולדמן ואתם כל היהודים ביטאו תחושה של עלבון. (לפי החשבון הזה התכוונו הגרמנים לשלם 1,6 מר"ג על כל נרצח).

דוד בן גוריון

היקף הפיצויים לרצח ולשוד – 32 מיליארד דולר

בן גוריון ראה בשילומים הזדמנות פוליטית ומוסרית לבניית מדינת ישראל. הוא לא בחל בהדברות עם נאצים לשעבר שכבר מלאו תפקידים בממשלת אדנאואר, כמו למשל עם המזכיר האישי של אדנאואר, הנס גלובקה, שחיבר ב-1935 את התקנות לחוקי הגזע שקבעו בין היתר את תוספות השמות "ישראל" ו"שרה" לשמם הפרטי הגרמני של יהודי גרמניה. בן גוריון שכנע תחילה את הנהגת מפלגתו, מפא"י, ועמד מול האופוזיציה בהנהגת מנחם בגין שהוביל

הפגנות אלימות נגד כל קשר עם גרמניה. גם בתוך מפא"י התנגדו רבים. לפי סקר של "מעריב" 80% מניצולי השואה התנגדו למגעים הללו. מנכ"ל האוצר באותם ימים היה דוד הורוביץ. הוא יצר נוסחה, לפיה ישראל קלטה חצי מיליון פליטים כשקליטת כל אחד עולה 3000 דולר, בסך הכול 1.5 מיליארד דולר. בזמן העריך את הרכוש היהודי באירופה שנשדד בכ-6 מיליארד דולר. מספר זה תוקן כעבור 10 שנים ל-32 מיליארד. ממשלת ישראל דרשה בשם העם היהודי שילומים אך התעלמה מזכויות היחידים.

רשלנות בחישובי הפיצויים

ביוני 1951 יזם הורוביץ כינוס של כל הארגונים היהודיים בעולם שהיה להם עניין בנושא ובהמשך נוסדה "ועידת התביעות"

(CONFERENCE ON JEWISH MATERIAL)
(CLAIMS AGAINST GERMANY)

בה השתתפו 22 ארגונים. ד"ר נחום גולדמן נבחר לנשיא הוועידה. בן גוריון לחץ על "ועידת התביעות" שתיישר קו

בן גוריון ואדנאואר

עם דרישות מדינת ישראל אך הוועידה הגישה תביעה משלה בגובה של חצי מיליארד דולר. סכום זה היה מיועד לניצולים החיים מחוץ לישראל. לבסוף קבלו נציגי ישראל את הדרישה של הגרמנים שפיצויים עבור פגיעות פיזיות ונפשיות של ניצולי שואה החיים בישראל ישולמו מתוך הסכום הכולל שמקבלת המדינה. פקידי ישראל חישבו שמדובר בסכום של פחות מאחוז אחד מהשילומים. נפלה כאן טעות מרה ביותר. בשנת 1962 מצאו פקידי האוצר שהמדינה שלמה כבר כ-100 מיליון דולר לקורבנות הנאצים. מאוחר יותר התברר, שמדינת ישראל שלמה עד 2004 כ-3.5 מיליארד דולר לקורבנות, ז.א. בערך פי חמש מהשילומים שהתקבלו.

אין דרישות נוספות

מחמת החשש מקבוצות נקם יהודיות, נפגשו נציגי גרמניה וישראל בסתר בטירה בכפר הולנדי בשם ווסנאר ליד האג. במרכז הדיונים עמדו הדרישות הישראליות אך, על פיצויים אישיים לא דברו כלל. האווירה בהתחלת הדיונים הייתה קפואה. רשמית נחתם ההסכם ב-10 בספטמבר 1952 בלוקסמבורג. שר החוץ, משה שרת נאלץ לחתום על הצהרה לפיה אין לצד היהודי דרישות נוספות. שנים רבות מאוחר יותר התברר, שעובדיי כפייה לא יזכו לפיצויים. בכל שנות קיומה של מזרח-גרמניה (בנפרד ממערב-גרמניה) היא התחמקה מכל השתתפות בפיצויים. בחודש אפריל 1990 החליט הפרלמנט של מזרח-גרמניה להתנצל ולנרמל את היחסים עם מדינת ישראל. אבל ב-3 באוקטובר של אותה שנה בא הקץ למדינת גרמניה המזרחית והיא התאחדה עם גרמניה המערבית. גרמניה המערבית (BRD) ספקה לישראל מכל מקום, במסגרת השילומים, אניות, רכבות, כימיקלים ושירותים למיניהם. משלחת קניות ישראלית קבעה את מושבה בעיר קלן והייתה לזרוע הביצועית של מדינת ישראל גם במסחר הדדי עד לכינון יחסים דיפלומטיים בין המדינות בשנת 1965.

משה שרת

סיפור ה"ווידרגוטמאכונג" לא נגמר

מה קרה לתביעות האישיות של הקורבנות ויורשיהם? למרות ההצהרות של ממשלת גרמניה שפניה לפיוס ולתיקון העבר, היא בנתה מערכת ביורוקרטית שהפכה עבור שרידי השואה ויורשי הקורבנות למסלול מכשולים כמעט בלתי עביר. שפת הפקידים התמלאה ביטויים שאפילו דוברי גרמנית ברמת שפת אם התקשו להבין. שאיפת האוצר הגרמני הייתה לחסוך בכספי מדינתם, לכן הערימו קשיים על התובעים. החוק הגרמני התייחס לקורבנות של רדיפות הנאצים בכלל ומנע מלציין את היהודים כקבוצה נפרדת. כך נאמר שם: "למי שנרדף במשטר הנציונאל-סוציאליסטי (30 בינואר 1933 עד 8 במאי 1945) בגין השקפתו הפוליטית, על יסוד גזע, אמונה דתית או השקפת עולם, וכתוצאה מכך סבל מנזקי חיים, גוף, בריאות, אובדן חרות, קניין ופגיעה מקצועית". כלומר יהודים כיהודים – יוק. ההסכם חל רק על קורבנות במערב ולא כלל קורבנות שחיו במדינות הגוש הקומוניסטי. בפועל זכו לפיצויים רק יהודים שהיו אזרחים גרמנים לפני המלחמה או שגרו ב-1 בינואר 1947 במערב-גרמניה או ברלין המערבית. מאוחר יותר תוקן החוק וכלל יהודים שיכלו להוכיח "שהשתייכו לתרבות הגרמנית" כלומר, דברו גרמנית בבית. ההוכחה כללה מבחן בקונסוליה הקרובה למקום מגוריהם. קושי אחר היה שחובת ההוכחה שאכן היה קורבן לרדיפות, חל על הקורבן. כתוצאה מנוהל זה חזרו יהודים רבים לגרמניה על מנת לעמוד על זכויותיהם. מי שטען לנזק בריאותי נדרש להביא תעודה רפואית שהתקבלה או נדחתה בוועדות רפואיות גרמניות. בשנת 1956 נחקקו בגרמניה שורה של חוקים נוספים שהיו אמורים לסיים את כל תביעות קורבנות הנאצים. כפי שידוע לנו היום, בשנת 2018, טרם הסתיים תהליך ההחזר והפיצוי וכל כמה שנים מתעוררים אנו לכותרות סנסציוניות חדשות בנושא של "WIEDERGUTMACHUNG".

על בוואריה ויהודיה (פרק שני)

מאמר מחקרי מאת ד"ר האנס כריסטיאן שטיינמצר (מינכן, גרמניה)

ד"ר האנס כריסטיאן

מאמר מחקרי מאת ד"ר האנס כריסטיאן שטיינמצר (מינכן, גרמניה)

בפרק הראשון של מאמר מחקרי זה סופר על יהדות פרנקוניה (בוואריה הצפונית) בימי הביניים, כשמוקד התיישבות היהודים הייתה העיר וירצבורג. המאה ה-13 נחשבה ל"תור הזהב" של יהדות פרנקוניה, עידן בו הגיעו רבים מבני הקהילה היהודית למעמד גבוה (ראו קהילתון ינואר/פברואר 2018), אלא שלקראת סופה של המאה ה-13 חל שינוי לרעה במצב הקהילה.

פוגרומים, גירוש והישרדות

לקראת שלהי המאה ה-13 ובמשך כול המאה ה-14 הלך מצבה של הקהילה היהודית והתדרדר. כתוצר נלווה למאבקים בין הכנסייה לבין המדינה החמירה החקיקה הדתית, החברתית והכלכלית והאוכלוסייה היהודית נתפשה בעיקר כאוכלוסייה של משלמי מיסים שניתן לסחוט אותה. תביעות המיסוי תורצו בצורך להגן על היהודים. העיר וירצבורג ניסתה להשתחרר משלטון הבישוף שהיה מגינם הרעוע האחרון של היהודים. בעיני האוכלוסייה המקומית, לכן, נחשבו היהודים לתומכי הבישוף (הסמכות הדתית) וכתוצאה

צילום העיר וירצבורג טרם החרבתה מכר אויבים לסמכות האזרחית (הקיסרות) ולאזרחי העיר. תוצאה אחרת מן המאבקים הללו הייתה דחיקתם של היהודים לעסקי הלוואות הכספים בהם נאלצו לדרוש ריבית גבוהה מאוד כדי לעמוד בעול המיסים שהוטלו עליהם. התמיכה בבישוף והלוואות הכספים עוררו קנאה, כעס ושנאה בקרב האוכלוסייה הנוצרית, בעיקר בקרב המעמדות הנמוכים. זרז למעשי רצח היו שלוש ההאשמות שפשטו בתקופה זו כנגד יהודים בכול רחבי אירופה: רצח פולחני של נוצרים, (עלילת הדם הראשונה הייתה באנגליה ב-1144), חילול לחם הקודש, (פאריס 1290) והרעלת בארות, (אביניון 1348). האשמות אלו צצו בכול מקום ללא סיבה נראית לעין וכתוצאה מהן נתפשו יהודים כאויבי המין האנושי. שילוש רעיל זה ערער את הדוקטרינה הקתולית על קבלתו ונוכחותו של מיעוט יהודי בקרב הנוצרים והחליש גם את ההגנה המעטה שעדיין ניתנה ליהודים ע"י השלטונות.

פוגרום ריינדפלייש וארמלדר

כאשר פשטו שמועות על רצח פולחני כביכול בפולדה, (גרמניה 1236), נערכה חקירה מדוקדקת ע"י הקיסר פרידריך השני והשמועות הוכחשו באופן חד משמעי. למרות איומי הקיסר והאפיפיור בעונשים כבדים על מפצי עלילות כאלה התרבו ההאשמות ברצח פולחני וחילול לחם הקודש. במאה ה-13 פשטו הפוגרומים

Jüdische Bevölkerung im Altlandkreis Königshofen																
	1810	1813	1830	1839	1848	1871	1880	1890	1900	1910	1925	1933	1935	1937	1939	1940
Alt								1								
Altstadt												4				
Oberstadt												1				
Rehhausen								4								
Seel u. d. Seele								1		1						
Hochheim	100	120	99	111	124	99	82	78	55	47	35	25	25			
Kleinbendorf	85	76	77	83	87	75	60	58	54	35	11	11	8			
Kleinellstadt	75	104	97	101	93	100	114	105	72	50	35	7	12			
Königsborn	22	24	21	25	38	84	68	81	89	101	108	94	81			
Königsborn	147	151	134	121	103	87	53	38	32	12						
Sülzborn u. d. L.	22	53	70	69	60	56	56	60	38	26	15	10	9			
Trappenberg	38	34	39	54	48	14	8	3								
Waltershausen									340	272	190	148	138	112	76	44
Gesamt	467	562	537	564	551	475	441	429	340	272	190	148	138	112	76	44

רשימת הקהילות היהודיות בחבל פרנקוניה במאה ה-13

בכל רחבי גרמניה וכך גם בסביבות העיר וירצבורג. הפוגרום הידוע ביותר היה פוגרום ריינדפלייש ב-1298 בו הושמדו 146 קהילות ונהרגו על פי האומדן כעשרים אלף יהודים, בעיקר באזורי פרנקוניה באווריה ואוסטריה. בוורצבורג לבדה נמנו כ-1000 קורבנות. (ספר הזיכרון של העיר נירנברג מכיל רשימה שמית של כול קורבנות פוגרום זה. זוהי אחת הרשימות הארוכות ביותר הידועות.

הקהילה היהודית הגדולה של וירצבורג נמחקה. משפחות היהודיות ראשונות חזרו אליה רק כעבור עשר שנים. בשנת 1336 נערך בפרנקוניה פוגרום ארמלדר, אך הפעם הגיבה הבישופות באכיפת החוק ופגעה בהמון המוסת. הפוגרום האחרון, אודותיו אין תיעוד היה ב-1349 כחלק מגל של פוגרומים במרכז אירופה, הפעם בהאשמה של הרעלת בארות. פוגרום זה חיסל את הקהילה היהודית בוורצבורג למשך רבע מאה. ראויה לתשומת לב העובדה כי שלושה שבועות לפני שנערכו הפוגרומים הללו עסקו במועצות העירוניות של עשר ערים בנסיבות בשלהן עשוי להיערך פוגרום. מלך בוהמיה ובמקביל הקיסר קארל הרביעי שלחו מסמך לבישוף המקומי ובו הם מורים לו להחרים את כול נכסי הדלא-ניידי של יהודים "למקרה שייטבחו". לסיכום ייאמר כי בפרנקוניה תחתית לא הוחמצה אף הזדמנות לעריכת פוגרום.

המלווים בריבית (קצוצה)

במהלך ימי הביניים המאוחרים נעה נוכחותם של יהודים בפרנקוניה בין תקופות של סובלנות כלפי נוכחותם בה לבין גירושם. הסובלנות שייכת לצורך לקיים את הכלכלה בה שמשו היהודים כמשלמי מס, מלווי כספים קטנים ובעיקר כסוחרים כפריים. האחרונים סבלו לא פעם מנישול מאדמתם והפקעת רכושם. לעיתים עשה זאת הבישוף שנלחץ ע"י אוכלוסיית הכפריים שהתלוננה על הלוואות בריבית קצוצה ולעיתים האצולה שנפטרה כך מחובותיה. בניגוד למדינות ריכוזיות כאנגליה וצרפת אשר גירשו את היהודים מתחומן כבר במאה ה-13, בגרמניה שהייתה מחולקת לנסיכויות רבות יכלו היהודים לנוע מנסיכות אחת ממנה גורשו לנסיכות אחרת שבה נסבלה נוכחותם בעיקר בשל

בתי עלמין יהודיים בחבל פרנקוניה (בוואריה הצפונית)

סיבות כלכליות או פוליטיות. (הנסיכויות אליהן היגרו הוכיחו כך את עצמאותן). תופעה זו הייתה נפוצה בעיקר בפרנקוניה תחתית בתוכה היו נחלות קטנות שהיו שייכות לאצילים שלא היו כפופים לבישוף אלא לקיסר, או אצולה מקומית שהייתה כפופה לבישוף אבל שאפה לעצמאות. שתי האוכלוסיות הללו נתנו מקלט ליהודים שפתחו בתוכן חיי כלכלה מגוונים. מצב היהודים באזור זה נעשה יציב יותר לאחר הרפורמציה במאה ה-16. מרבית האצולה העירונית והכפרית הפכה להיות פרוטסטנטית. הייתה זו דרך להכריז על עצמאות או על סכסוך בינם ובין נסיכות הבישוף הקתולית. גירוש אחרון של יהודים מפרנקוניה התחולל בסוף המאה ה-16. כדי ליישב סופית את המחלוקת בין הקתולים לבין הפרוטסטנטים הכריז הקיסר שכול ריבון רשאי להחליט על דתם של נתיניו. כתוצאה מכך הציב הבישוף בוורצבורג בפני הפרוטסטנטים בחירה בין חזרה לכנסייה הקתולית או הגירה מן המדינה. בהמשך להחלטה הזו אולצו היהודים לעמוד בפני ברירה דומה. כך הפכו וירצבורג וסביבותיה ל"נקיות מיהודים" (Judenfrei) למשך מאות שנים. הבישוף אמנם היה חייב לקבל את הסכמת הקיסר לבחירה הזו שהציב בפני נתיניו היהודים כי באופן פורמלי לפחות היה "הבעלים" של היהודים. לכן, אף אם התנגד לגירוש, החלטת הבישוף עקפה אותו באופן ערמומי. גם הבישוף העוצמתי לא הצליח לגרש את כול היהודים, אך זה לא מנע ממנו מלחלל את בית הקברות הענק

בית העלמין היהודי מן המאה ה-13 בעיר וירצבורג

בוורצבורג ולהקים תחתיו בית חולים עבור אזרחיה העניים של העיר הקיים עד היום.

עדות היסטורית – מצבות יהודיות מוקדם יותר ב-1429 במהלך עסקה שערורייתית בין הבישוף לבין אזרחים מוורצבורג נלקחו חלק מן המצבות של בית הקברות כחומרי בנייה לכנסייה קטנה. כשנהרס הבניין ב-1987 התגלו מחדש 1508 מצבות, חלקן מן המאה ה-12. הן השתמרו להפליא כיוון שהיו מוגנות מפגעי מזג האוויר. זהו האוסף הגדול ביותר של מצבות יהודיות מימי הביניים והוא שייך עתה לקהילה היהודית בוורצבורג. חלקן מוצג במוזיאון הקיים במקום. עד 1802 הייתה האוכלוסייה היהודית בנסיכות הבישוף יציבה ובפרנקוניה תחתית נרשמה הצפיפות הרבה ביותר של קהילות יהודיות בגרמניה. זו הייתה בבסיסה יהדות חקלאית שהיוותה 4% מן האוכלוסייה הכללית.

תרגמה מאנגלית רעיה טילינגר.

הפרק השלישי והאחרון במאמר המחקרי על תולדות יהודי בוואריה יופיע בגיליון הבא.

ללמוד מהערבים בענייני דיור

מיכאל מאיר-ברודניץ

ישראל מתנסה לאחרונה במשבר חריף של התייקרות הדיור. במקביל, נבנו בישובים הערבים במדינת ישראל עשרות אלפי דירות בתהליכי בנייה ופיתוח מקומיים. אולי אפשר ללמוד מכך משהו?
"העיור האצור" ביישובים הערביים

מאז קום המדינה הערבים אזרחי ישראל, שמספרם גדל מאז ביותר מפי עשרה, ממשיכים בד"כ לגור במקומות שבהם נולדו. שם הם מתבגרים, מתחתנים, בונים את משפחותיהם ובתיהם, מגדלים ומחנכים את ילדיהם, מקימים ומבססים עסקים, והופכים כפרים מסורתיים לעיירות. זו אינה תופעה רגילה בהתפתחות הגיאוגרפית

של ארץ מתפתחת. ברוב הארצות, החל מסוף המאה ה-18, תהליך עיור הוא שינוי בהתפרסות האוכלוסיה והגירה מאזורים כפריים מסורתיים אל ערים. משמעו הוא מעבר מתעסוקה חקלאית לתעשייה, שירותים ומסחר. עיור קשור בהתפוצצות האוכלוסייה, הווצרות ערי ענק ואזורים עירוניים והתנוונות אזורים כפריים.

העיור נחקר מהיבטים שונים והוא נושא לתכנון ארצי ומקומי. בישראל - בנוסף להתיישבות הכפרית - העיור הוא תופעה מרכזית. בשנותיה הראשונות המדינה עסקה בקליטת עליה המונית ובפיתוח עירוני

וכפרי מתאימים ולא הקדישה תשומת לב תכנונית רבה לפיתוח הישובים הערבים שבתחומה. אלה היו כפרים מסורתיים, חלקם עתיקים שקיימו חקלאות לשימוש עצמי, מסחר ואורח חיים מסורתי. הם היו בנויים מבנים

אום אל פחם 1966

פשוטים והמשיכו להתקיים תחת בקרת ממשל צבאי בעקבות מלחמת העצמאות. יציאה לעבודה חלקית או מלאה מחוץ ליישוב להגדלת הכנסת המשפחה החלה עוד בעת המנדט הבריטי ולוותה בהגירה זמנית או קבועה למרכזים עירוניים בארץ. במלחמת העצמאות נעצרה הגירה זו ולא התחדשה לאחריה. אחרי מלחמת קדש ב-1956 ירד המתח בארץ וחזרה יציאת גברים מהכפרים לתעסוקה משלימה במרכזי בנייה ופיתוח בארץ, ללא הגירה לערים אלא תוך המשך מגוריהם בכפרים, על רקע העימות הלאומי בין העמים בארץ. אך גורם מרכזי לכך היה כלכלי: התברר שבתנאים הקיימים כדאי יותר לאנשים להמשיך ולגור בכפריהם ולנסוע לעבודות במקומות שונים ברחבי הארץ מאשר לעזוב את הכפרים ולהשתקע במרכזי תעסוקה

פקיעין 1966

בערים. מאזן זה עדיין מתקיים והוא שקובע את צורת פיתוח הכפרים הערבים בישראל ונקרא "עיור אצור": בכפרים מצטבר "אוצר" של גידול האוכלוסייה, כישוריה, הכנסותיה והשקעותיה והכפרים הופכים לעיירות.

אום אל פחם 2018

בונים עצמאית דירות לעצמם

בתחילת המדינה היו תנאי הדיור ברוב הכפרים קשים מאד: בתים פרימיטיביים, צפיפות ממוצעת של 4-5 נפשות לחדר, מחסור בתשתיות מים, חשמל, דרכים ומוסדות ציבור. אך מרבית המשפחות היו בעלות קרקע חקלאית ביישוב הקיים. עם השתפרות המצב הכלכלי והצטברות חסכוניות מעבודה מחוץ לישוב החלה מסוף שנות ה-50 בניית תוספות של חדרים ודירות עבור המשפחות הקיימות והגדלות, בעיקר בצמוד לבתים קיימים ובחלקות קרובות לשטח הבנוי הקיים של הכפרים. מאז נבנו מאות אלפי דירות וכיום רמת הדיור בד"כ טובה וקרובה לקיים בכל ישראל. מוכר הצורך בפתרונות נוספים ושונים לדיור, אך אין דמיון למצוקת המגורים בעבר. זהו הישג מדהים מבחינה כמותית ואיכותית. המיוחד בתהליך שהביא להישג זה ביישובים הערביים הוא תהליך הבנייה העצמית המשפחתית שבדומה לו מתרחשת מרבית בניית המגורים בעולם ובעיקר בארצות מתפתחות: כאן הקרקע בבעלות הדור הבוגר והוא מחלק ומקצה לבניו קרקע כמקומות לבנייה לפי אפשרויות המשפחה וחוקי הירושה ולעיתים מוכר קרקע בהתחשב בשיקולים משפחתיים. בתחילה היה גם ביצוע עיקר עבודות הבנייה בידי המשפחה המורחבת, תוך עזרה הדדית, בסחר חליפין בעבודת כפיים במיומנויות מקצועיות בבנייה שהיו נפוצות בין גברים שמרביתם התנסו בעבודות כאלה. הבנייה היתה בשלבים בהתאם ליכולת המשפחות לממן תשומות קניויות – חמרי בניין, אגרות, שרותים מקצועיים, כלים ואביזרים. עיקר המימון נשאר במסגרת המשפחה בגלל קושי בגיוס הלוואות בנקאיות ללא ערבויות מוחשיים. חלק מהגימור נדחה לפעמים להשלמה לאחר איכלוס. תהליך הבנייה העצמית שימש בהמשך גם לבניית מבנים לעסקים במשולב או בנפרד מבתי מגורים. עם השנים פחתו מרכיבי הבנייה העצמית והניצול של "הון חברתי" הקיים במשפחות וגדל חלק התשומות הנרכשות. עם זאת, למרות התייקרות ביצוע הבנייה ביישובים הערבים - היא עדין זולה מאשר עלות הבנייה בארץ.

תרומת התכנון הציבורי לפיתוח היישובים הערבים

הקורא ישאל, ובצדק, מה היה חלקם של מוסדות המדינה בתהליך מצליח כזה? לרשויות היו מספר תפקידים מרכזיים: במסגרת קשיי שנותיה הראשונות ומגבלות הממשל הצבאי תוכננו שכונות והוקצו מגרשים בקרקעות מדינה לבנייה ביישובים שבהם יושבו פליטים מיישובים אחרים ("נפקדים נוכחים") וכן בריכוזים להתיישבות בדואית בצפון ובדרום. בהמשך, עם התגברות הצורך בקרקע לבנייה תוכננו ביישובים רבים גם שכונות חדשות בקרקעות מדינה, כולל תשתיות וקרקע למוסדות ציבור מקומיים ושווק מגרשים לפי הביקוש. אך גם תשומה חשובה זו של קרקע למגורים השתלבה בתהליך הבנייה העצמית הקיים ולא נוצר שוק בנייה אלטרנטיבי לתהליך זה. נסיונות מעטים לבניית מגורים ציבורית בכפרים הערבים בד"כ לא הצליחו. מנגנון התכנון הפיזי החוקי להסדרת הבנייה בארץ הופעל גם ביישובים הערבים ומוסדות התכנון הגבילו בתכניות

מתאר את התפשטות הבניה. מטרות תכניות אלה אינן רק משפטיות ופורמאליות אלא בעיקר להסדיר את הבנייה בקרקע תוך שמירת שטחים לדרכים, תשתיות ושירותים לציבור לטוח הארוך. קיים ניגוד בין הצורך בתכנון קרקע לצרכים ציבוריים עתידיים וניצול יעיל של קרקע מתוכננת ותשתיות לבין רצון בעליה בהפשרה של קרקע פרטית לבנייה עצמית. מתח זה הביא להתנגדויות, להתמשכות התכנון הציבורי, לריבוי בנייה ללא היתר ולשיבוש כוונות תכנוניות. תהליך התכנון התעקב ופיגר אחר ביצוע בנייה במקום שיקדים וינחה אותה. הוא נאלץ להסתפק בהשגה ירודה יחסית של מטרות התכנון הציבורי ומנע מתן היתרי בנייה לזקוקים להם. גופי המדינה סייעו רבות גם בתכנון, הקמה והפעלה של מוסדות הציבור הדרושים ביישובים הערבים, תשתיות דרכים, מערכות הנדסיות, מבני חינוך וחברה, תוך פיתוח ושילוב הרשויות המקומיות. לעומת זאת המגורים נשארו בתחום הפרטי ונשלטים עד היום על ידי היזמה המשפחתית. הבונים עדיין מעדיפים לבנות בתים חד-משפחתיים לכל בן אך המחסור בקרקע לבנייה מביא לבניית בתי דירות משותפים ולאחרונה גם בתי קומות רבי דירות לבני משפחות גרעיניות שבקרבה ישירה - אחים או אבות ובנים - בבניינים הנשארים בבעלות משפחתית משותפת. לאחרונה מבטאים צעירים נכונות לשוק בנייה אחר ביישוביהם וגם להגירה לערים ויש המתלוננים שהשיטה הקיימת מגבילה את חופש הבחירה שלהם, מפלה אותם לרעה, וגוזרת עליהם להשאר ב"גיטאות" ביישובי האם ובמגבלות המצב הציבורי הפיזי והחברתי הקיימות בהם. שיטה זאת גם תומכת בהמשכם של קשרים משפחתיים מעבר למקובל בחברה המודרנית.

אז מה ניתן ללמוד מתהליכי הבנייה אצל הערבים?

אין ספק שתהליך זה של בנייה עצמית ביישובים הערבים וגם יתרונותיו נמצאים בירידה, בעיקר בגלל מחסור בקרקע או זכויות בנייה פרטית ביישובים והפחתת יכולת התרומה העצמית לבנייה. ובכל זאת: האם ניתן ללמוד מהצלחתו היחסית של תהליך זה ולהשליך על מדיניות המגורים והדיור בישראל? בוודאי לא באופן ישיר, אך אולי אפשר להצביע על תכונות יסוד של התהליך שתרמו לפתרון בעיות המגורים, תכונות שכמובן לא ניתן לחקות ישירות אך מעקרוניתהן אפשר ללמוד. תכונות כאלה הן כמובן בבחינת השערות הדורשות מחקר ובחינה נוספת. בנייה בקרקע שבבעלות המשפחות הבונות הערביות היא יתרון כלכלי עיקרי ושמירת בעלות הדירות במשפחה מונעת זליגה של תשלומים החוצה ונמנעת מהשקעה הונית במגורים לרווח. בשוק הישראלי השקעה כזו היא נורמה מקובלת אך אפשר לראות בה ביטוי לערך בלתי מוסרי: היא מיטיבה את מצב הוותיקים והבוגרים שרכשו או ירשו קרקע לעומת הנכנסים החדשים לשוק הדיור הנאלצים לשלם גם את מחיר עליית ערך הקרקע המשמשת כנכס השקעה לוותיקים וגם למדינה. אמצעי להפחתת תהליך זה היתה שיטת החכרת קרקע שבניהול מינהל מקרקעי ישראל (רמ"י) ושמירת הבעלות בידי הציבור. היוון דמי החכירה גרם לייקור רכישת הדירות אך שמר את עליית ערך הקרקע בידי הציבור. זו הדרך הישירה להפחתת עלויות המגורים. קיימות דרכים נוספות, למשל הגברת מיסוי על עליית ערך קרקע לשם הפחתת ההשקעות

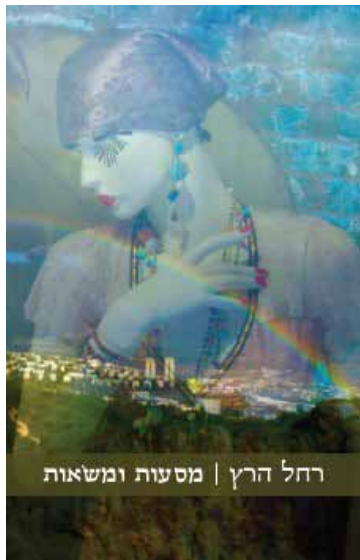
הספקולטיביות במגורים. לקח נוסף הוא הקטנת הפרויקטים לשם הפחתת השיקול ההוני, הגברת הגמישות, בנייה בשלבים והפחתת עלויות התקורה בפיתוח מגורים. גם אלה מבוססים על קשר ישיר יותר בין צרכי הדיור לבין יצרניו. אין הצדקה לשימוש במגורים להתעשרות!

ספרים רבותי ספרים

ספרי שירה

מאת מיכה לימור

מסעות ומשאות מאת רחל הרץ, הוצאת פרדס, חיפה

(www.pardes.co.il)

2018.

זהו ספר שירה הרביעי של רחל הרץ ושירה בספר זה נשענים על חוויות חייה בחיפה מילדות ועד בגרות. רחל הרץ (פרופסור אמריטוס בפסיכולוגיה בפקולטה לחינוך שבאוניברסיטת חיפה), ילידת חיפה, בת למשפחה דתית שלמדה לתאריה האקדמיים באוניברסיטת חיפה ובארה"ב. היא התמחתה בנושאים כגון העצמה נשית וזהויות במאבק בחברה הישראלית. לאחר פרישתה מהאוניברסיטה חזרה כסטודנטית בחוג לספרות עברית בתכנית לכתובה יוצרת והתמסרה לכתובת שירים. כיום מתגוררת רחל עם בעלה, פרופ' ראובן לזרוביץ' בבית הדיור המוגן של קהילתנו "פסגת-חן", ולהם שלושה ילדים וששה נכדים. שירה בספרה הרביעי שואבים את השראתם

מזיכרונות ילדותה בחיפה ומניסיונות לביית אפשרויות של שותפות וקרבה בין יהודים לבין ערבים. ספרי השירה הקודמים שלה: פרידות וחיבורים (2010); זיכרונות ימים (2012); על החוף את מתכנפת (2014);

rachelhl@edu.haifa.ac.il

ללחוש סוד מתוק באוזניך מאת עדי שמעון אלון (אלקלס), הוצאת ספרי צמרת, ישראל, 2018

(www.netbook.co.il)

עדי אלון-אלקלס נמנה עם קבוצת משוררים וסופרים הפעילים בחיפה והנושאים את השם "השראה צפונית". הוא יליד חיפה, בן לאחת המשפחות היקיות הידועות, רבות השלוחות והסניפים, משפחת אלקלס. בשיריו מבטא עדי כאבי מלחמה. תשוקה ומלחמה הם שני הנושאים המרכזיים בהם עוסקים שיריו, שירים המוגדרים "חדים ומפלחים". הנה אחד משיריו הפוער צוהר לנפשו: "בנעורי, התקשיתי במתמטיקה ובהנדסה. הזוויות הקהות והחדות הסתחררו בראשי. גם כיום, אינני מבין את הנוסחה פי אר בריבוע, היקף העיגול 360 מעלות. המעלה שלי היא עיני הטובות, שרואות בזווית 189 מעלות – אפילו בערפל."

סבא

אסנת כהן

רישום: אריק קרמן

מחדר האמבטיה,
בעת הרחצה בערב
בקע קול בכי,
סבא, סבא, סבא !!!
גם לשם היא מבקשת אותו?
"רומן" גדול בין תמר הקטנה
וסבא שלה.
היא מצהירה בקול,
עם טפיחה על הלב,
"סבא שלי!"
היא מתחפרת
בבית השחי שלו,
כשהיא צופה בטלוויזיה,
מחביאה את פניה
בכתפו כש"זר"
בסביבה, "מפחדת"
אומרת.
טובלת אצבע קטנה בכוס הוויסקי
שלו בימי ששי ובערבי חג
"טעים".
והוא בעיניים מצומצמות
וחיוך של שביעות רצון על פניו,
ואולי של "ניצחון", על מי?
להיות סבא זו מתנה גדולה,
עם הערצה כזו
על אחת כמה וכמה.

ספרים רבתי ספרים

מברלין לקיבוץ ובחזרה

אברהם הופמן

על הספר "קיבוץ ברלין" מאת יוסי עוזרד, בהוצאת "זמורה-ביתן" 2013

שמו המוזר של הספר "קיבוץ ברלין" חושף דרמה אנושית של חלוצי ההתיישבות בצפון. יהודי ברלין באו נלהבים להקים קיבוץ בארץ ישראל מול נהר הירדן, אך ללא יכולת להשתחרר ממורשת חינוכם וחיי בני משפחותיהם בברלין. הסופר יוסי עוזרד, בן הדור השני לעולים מגרמניה, חושף בספרו החשוב את מורכבות החיים בצל הורים בעלי תפיסות עולם שעוצבו בברלין. חלקם דגלו בהם גם כאשר חיו כחלוצים על אדמת הגליל. תחילה גברה הרוח החלוצית הציונית, ככל שהתקדמו במימוש חזונם, פרצו זרמי לבה רותחת שאיימו לפוצץ את הקיבוץ ולהשאיר את הדור הצעיר מחוץ למעגל החיים הקיבוציים. אבות היישוב בו גדלו הבנים, הרחיקו חלק מן הבנים מהקיבוץ ורעיונותיו. הבנים התבגרו מנוכרים לדרך החיים הקיבוצית ולערכי בית ההורים, אך נותרו מלאי אהבה (ולעיתים שנאה!) למקום בו חיו וגדלו. כול אלה הביאו את גיבור הספר בחזרה לברלין. הנה כמה מן הנושאים בהם עוסק הרומן:

החלום ושברו במבחן הזמן

כותב חבר ממייסדי הקיבוץ: "היו אלה ימים של תקווה והתחדשות. גרנו בשכונת הצריפים של משמר העמק. בבוקר השכמנו לעבודה ... בגיל שבע עשרה העולם נראה לי יפה וברור. את הקשיים האישיים העדפנו להדחיק. יצאנו לעבודה קשה ביום ובלילות רקדנו ודנו במצבה של ארץ ישראל. מסגרת הקבוצה פיצתה על חסרון המשפחה. כולנו חברים טובים מהתנועה בברלין. המזון העיקרי שלנו היה השיחות על עקרונות השיתוף והסוציאליזם". והנה חשבון הנפש אחרי חמישים שנה של אותו חבר: "היינו בטוחים בטוהר דרכנו ובצדקתה. האמנו שהיאחזות בקרקע הבזלת הקשה מצמיחה מדינה ובזה לא טעינו. האמונה בליבנו הייתה כה לוחטת, עד שעיוורה את עינינו לראות את גודל

הסכנות המצפות לנו. כיום ישראל היא המדינה החזקה ביותר במזרח התיכון. הגבול הסורי רחוק מקיבוצנו" (בעקבות מלחמת ששת הימים, א.ה.). המחנה פורח ולכאורה התגשמו התקוות, אולם התנועה הקיבוצית אבדה מזוהרה, נדחקנו לפינה במדינה שלחמנו להקימה. רובם של הבנים הראשונים נטשו מזמן את הבית

שלנו. גם אלה שבחרו להישאר נותרו מעטים. מייסדי הקיבוץ הזקינו, חלקם נפטרו והנשארים מונים את הימים שעוד נותרו להם. עברם מאחוריהם והעתיד שייך... בעצם למי הוא שייך? היום באופנה שלטון והון. ההפרטה היא פתרון לכל דבר. ההפרטה המנוגדת לערכי היסוד של הבית הקיבוצי שהקמנו. בלית ברירה אנחנו מקבלים אותה כעבודה זרה, כי היא האפשרות הסבירה לשמור על הקיים. על החלום שהקמנו הקיץ הקץ".

פליט שואה בשער הקיבוץ

סבו של המחבר הגיע לקיבוץ "חבוש מגבעת וחליפת פסים חומה, עניבה מבריקה ונאה כמו איש מהחלל החיצון. הוא חיך חיך כפוי ולחצנו ידיים. אחרי כל כך הרבה שנים, "כותב אביו של הסופר, "אפילו לא התחבקנו." זאת לאחר ששרד את מחנה ההשמדה והגיע לקיבוץ בשנת 1942. "מה היה שם אתם לעולם לא תבינו" אמר סבא מרטין לבניו. החברים הצעירים לא גילו התלהבות מקליטת קרובי משפחה של חברי המשק שבאו מאירופה אחרי המלחמה וביקשו להצטרף לקיבוץ. רק דודתו של הסופר חנקה חשבה אחרת. היא פנתה לחברי המזכירות בדרישה שהקיבוץ יפתח את שעריו לפליטי השואה. דעתה לא התקבלה. רוב חברי הקיבוץ הצביעו נגד קבלתו של הסבא פליט השואה ואשר שני בניו היו בין חברי הקיבוץ, אך לא השתתפו בהצבעה, כי ההורים שרצו להתגורר בסמוך לילדיהם היו צריכים לקבל על עצמם את העקרונות ואת מרות הכלל מבחינה אידיאולוגית. חנקה תקפה את בעלה ואחיו, ששתקו ונתנו בכך יד להחלטת הקיבוץ לסלק את אביהם. "בושה וחרפה, שתקתם כמו דגים! בחרתם להתחבר מאחורי הצדקנות הדמוקרטית, זה החלום הציוני שלכם? אתם שמתהדרים בתואר של חלוצים שומרים על צדק וזכויות אדם, אין לכם טיפת כבוד לחלש ולשונה. כשהגעת לקיבוץ כפליטת מלחמה, שמעתי מכם רק סיפורי גבורה... אך מה עשיתם כדי לנסות להציל את המשפחה שלכם באירופה?" מסכם הסופר: "סבי נטל את חפציו המעטים ועקר לחיפה. אני נולדתי כמה חודשים לאחר מותו".

ראשיתו של הדיון: מדינה דו-לאומית או שתי מדינות

קיבוץ עם עלייתו על הקרקע

"בתחילת דרכנו היינו יישוב ספר מבודד. לא רבים האמינו שנחזיק מעמד כשפרצה מלחמת העצמאות. במשק היו אז רק עשרות חברים וחברות ושישה ילדים. ההתקפה על הקיבוץ התחילה עם אור ראשון ולמען האמת הופתענו. מאות כפריים ניסו לפרוץ את גדרות הקיבוץ. אחד החברים נהרג בהתקפה זו ונקבר בחצר הקיבוץ. לא הייתה לנו תחמושת וחסכנו כל כדור..." כותב הסופר בן הדור השני בעמוד 253, "רק כשהעמקתי יותר הבנתי את עוצמת הרגשות שליוותה את החברים הוותיקים"

(פליטי השואה א.ה) באותן שנים שלאחר מלחמת העולם השנייה. הדברים עולים מדיון שנערך בקיבוץ. ראשון הדוברים ניצול השואה שמוליק פינקלשטיין: "בצוק העיתים אבדה לנו הדרך. מלחמת השחרור עדיין

גובה קורבנות ואנחנו שכחנו שבחרנו על דגלנו שוויון ואחוות עמים. ואני אומר, בל נשכח, רק לפני שנים איבדו עמים שלמים צלם אנוש. אסור שיקרה לנו דבר דומה. גם בעת מלחמה, צריכה רוח האדם לנשב, תוך התחשבות והבנה לגר והאחר. כשישקע אבק הקרבות, נידרש לקיים חיים של יחד עם שכנינו הערבים. אם לא נקפיד על טוהר הנשק, לא נוכל לעמוד בראש המחנה. וכנגדו החבר קונץ (החבר של אורי א.ה.): "אנחנו במפ"ם התמקדנו תמיד בהקמת מדינה דו-לאומית, חלוקת הארץ היא רעיון יפה, אך היא נדחתה בידי הערבים, הושטנו להם יד והם סירבו ללחוץ אותה. הגיעה השעה לעשות מעשה שיספיע על עתידנו בארץ ישראל. אנחנו צריכים לכבוש את כל שטחי ארץ ישראל מירושלים ועד נהר הירדן, בשטח שנכבוש נקים מדינה ערבית לצד ישראל, מדינה ערבית, שתקיים עמנו יחסים של שלום צודק ובר קיימא. לא נוכל להשלים עם כך שקיבוץ מעברות או נתניה יחששו כל יום שמא יחצו את ישראל לשניים. אני מתנגד לכל משא ומתן עם עבדאללה מלך ירדן. יש לנצל את המלחמה על מנת לכבוש שטחים רק לצורך מיקוח: כדי שנוכל להקים באותם שטחים מדינה ערבית חדשה שתהיה בעלת ברית שלנו". וממשיך: "אני מציע כיבוש נאור, מדובר בכיבוש בלית ברירה. רק לצורך הקמת מדינה ערבית חדשה לצד ישראל. שתי מדינות לשני עמים, זה לצד זה. רק כך יהיה ניתן להקים יחסי שכנות הוגנים. הפסקת אש עכשיו תתפרש על ידי הערבים ככניעה". פינקלשטיין לעומתו: "ידידי קונץ, ניצלתי מתופת של אשוויץ והגעתי לכאן להקים חברה שוויונית וצודקת, לא כדי להיות אימפריאליסט. אין דבר כזה כיבוש הומאני... אדמת ארץ ישראל מלאה בדם שנשפך לחינם. לא אסכים להרג של חפים מפשע כפי שהיה באירופה".

המסע של הדור השני

התאבדות בברלין - סמל לאובדן ערכים

ידיעה שהופיעה בעיתון ברלינאי: "גבר נמצא תלוי בחדרי השירותים של המוזיאון היהודי בברלין. בפתק שנמצא בכיסיו כתב לאמור: זיכרון השואה חלף מהעולם. האנטישמיות גואה ואיש לא עושה דבר, גורנישט מיט גורנישט. ספק אם מותו של יהודי זקן כמוני יעורר הד, כנראה דבר לא ישתנה". המתאבד, מקס טישלר נולד בברלין בשנת 1921, היה חבר קיבוץ "משמר הצפון", ממייסדי הקיבוץ. בעקיפין מופיע "האני מאשים" של הסופר בן הדור השני: "מקס טישלר לא עובד יותר בנגרייה, כי אמרתם שהוא עובד לאט ולא עומד בקצב. אין לכם יחס לכלום, הוא היה בעל מקצוע כמו שלומדים רק בגרמניה, אתם זרקתם אותו מהנגרייה וכיניתם אותו "גורנישט". עכשיו מקס יושב בארכיון ולנגריה הבאתם שכיר שעולה בזול ובקושי יודע לחבר קרש לקרש כמו שצריך. גם למפעל הארכיון שמה הנהגת הקיבוץ מכשולים...". זו דוגמה מיני רבות לשקיעת הקיבוץ. איך ראה בן הדור הצעיר את המייסד? "הדור המייסד התקשה לבטא את ההחמצה, יכול להיות, חשבתי, שאנחנו בני הדור השני, היינו האכזבה הגדולה של מפעלם של החלוצים. המייסדים היו נפילי תרבות ודעת. הם בחרו להתיישב רחוק בפאתי עמק החולה, נלחמו בהכשרת הקרקע, ביתושי האנופלס ובתנאי מזג האוויר הקשים. הם לא וויתרו, נאחזו במעט שהיה ומצאו סיפוק ביום של עבודה קשה. ותיקי הקיבוץ רצו שאנחנו, דור הבנים נברא עולם חדש וטוב יותר". אורח חייהם היה פשוט, לעומת אורח החיים שלנו, אך הם לא היו אנשים פשוטים. הם הגיעו חסרי כל, אך בצקלונם נשאו מטען אידיאולוגי. היו להם דרך, כיוון ומטרה. בעקשנות חתרו ליעדם, המשיכו לצעוד במסלול שקבעו לעצמם בגולה. סגנונם היה מחוספס, מונע מדלק חזונו. משמר הצפון היה סיר לחץ שמבעבעים בו מערכות יחסים מפותלות

ומורכבות. גזע עץ, זית, זקן, מחורץ ומצולק משריטות וחבלות. "רוב חברי הקיבוץ העדיפו לשמור את עברם לעצמם, לגנוז את ילדותם, להסתיר את דמותם הקודמת במרתפי הזיכרון. הם לא נתנו לנו, ילדי הקיבוץ, דריסת רגל לעולם שהשאירו מאחור, הם פחדו מחשיפת יתר כמו מאור. הם ביקשו להגן על בני הקיבוץ, שמא ניכווה מסודות עברם שנקברו בגולה". הם האדירו את ההווה ונלחמו על העתיד. הורי לא סיפרו לי על ילדותם בגרמניה. ולמען

האמת, (כבן הדור השני א.ה.) באותה עת עברם לא העסיק אותי. ובעוד חייליו של היטלר כובשים את צ'כיה ופולין, המשיך הקיבוץ לעסוק במטרות הגשמה של השומר הצעיר ובהנחלת העברית. רק כאשר הדי המלחמה המתקרבת חדרו לאט, עד שתפסו מקום מרכזי בחיי היום יום שלנו. תופעה זו חזרה כשמשפט אייכמן החל ועמו השידורים מהמשפט. נדמה היה שהחיים בקיבוץ נעצרו. מדינת ישראל סוגרת חשבון עם פושע נאצי לעיני כל העולם, "אל תשכח את היום הזה" - אמר לי אבא.

נפילת חומת ברלין

המחבר היה עד לנפילת חומת ברלין וזו עשתה עליו רושם גדול לא כן על אביו. אבא: "ראינו את הכל בטלוויזיה. מבחינתי משני צידי החומה יושבים גרמנים, כאשר הם שמחים- אני עצוב, ולא חשובה הסיבה. נפילת החומה היא רק תירוץ בשבילם לשתות עוד בירה. הם שכחו את "פוגרום נובמבר" (ליל הבדולח) ועכשיו יש להם סיבה חדשה לשתות ולהשתכר בתשעה בנובמבר מתחת לגשר ברנדנבורג". לא כן סבר

נפילתה של חומת ברלין - 1989

הבן. "אבא אני באופן מוזר הרגשתי בן בית בעיר, שבה נקטעה ילדותם של הורי ושממנה גורשו משפחותיהם פשוט התאהבתי בעיר. אך מותו של אבא גם סיים את פרק הנדודים שלי והשהייה בברלין התחילה להעיק לי. הגעתי הביתה... הקרבה לאימא נסכה בי שמחה, הרביתי לבקרה". אך במות אביו נאבק עם אחיו נגד אמירת "קדיש" כבקשת אמו ואחיו: "אמא רוצה שנגיד 'קדיש' ביחד. אורי (הסופר א.ה.): "מה פתאום קדיש?" האח: "אמא רוצה קדיש וזה לא הזמן להתווכח. אם זה מסובך לך, אז אני אומר קדיש לבד."

הריחוק מן העבר התבטא גם ביחסים של הנכדים, בני אחותו מתל-אביב. הם נכנסו לבקר את סבא וסבתא, שכבר חודשים לא ראו אותם... בעיקר כדי לצאת חובה. התכנסות חברי הקיבוץ בוקר, צהריים וערב בחדר האוכל נפסקה. דיונים ושיחות קיבוץ חדלו להתקיים, נדם רעש הוויכוחים סביב שולחנות סדרן העבודה. חדר האוכל נותר כמקום מפגש לאזכרות לחברים ותיקים. ההלוויות והאזכרות התרבו מאוד בשנים האחרונות. כך מסתיים אפוס גדול ששקע ושאותו מיטיב יוסי עוזרד בכישרונו הספרותי לתאר.

בקהילה

מנכ"ל הארגון חיים ישראלי ומנהלת "דיוור מושלם" לאה שלייכר-נובק מקבלים את תעודת ההוקרה לפרויקט רעיונו ופרי יוזמתו של יו"ר הארגון בני זוסמן

משולחן הקהילה

בתשבע וייס, מנהלת הקהילה

שלום חברים וחברות,

השנה מציין ארגון "פסגות כרמל" 85 שנים להיווסדו. לאורך כל שנות קיומו, תמיד ניצב האתגר להתאים את הדגשים והפעילויות למציאות העכשווית המשתנה. בימינו, החברה בכלל והחברה הישראלית בפרט, מיחסות חשיבות לפעילות מושכלת, המבוססת על ידע ומחקר וגם אנו ב"פסגות כרמל" לא קפאנו על השמרים וחברנו לאקדמיה. חברנו לאוניברסיטת חיפה במספר פרויקטים. בנוסף, הארגון משתתף בכנסים אקדמיים ומקצועיים ובכנסים הדו-שנתיים של האגודה לגרונטולוגיה (=מדעי הזקנה). בכנס האחרון של האגודה לגרונטולוגיה שהתקיים בחודש פברואר, הצגנו מהידע והניסיון שלנו. לומדים מאיתנו! כמובן, גם אנחנו התעדכנו בחידושים המקצועיים בתחום.

חיים ישראלי, מנכ"ל הארגון, הציג בכנס את הנושא "**פינוי מוסדות לקשישים בזמן שריפה**". התובנות, בין השאר: "אין רשות אחת השולטת על האירוע...". מכאן שחשוב מאוד שהמוסד יהיה ערוך לאירוע שריפה, כשהוא מסוגל לעשות אינטגרציה של כל הגורמים המעורבים, לכוון, לתאם ולקבל החלטות.

עוד הצגנו בכנס, אנוכי, יחד עם יוליה רחלין-ברקון, עו"ס הקהילה, את הפרוייקט המשותף שלנו עם הקליניקה לזכויות זקנים ועמותת המשפט בשירות הזקנה שבאוניברסיטת חיפה. הפרוייקט מציע **מוקד לשירותי מידע וייעוץ משפטי** בהקשר זכויות הגיל השלישי. בנוסף ליעוץ האישי הניתן, קיימנו במסגרת הפרוייקט הרצאות לחברי הקהילה, בנושאים רלוונטיים כמו ייפוי כוח, זכויותינו כצרכנים ועוד. כל הגורמים המעורבים בפרוייקט יוצאים נשכרים: חברי הארגון – נהנים מגישה לידע מקצועי ואקדמי בתחום הזקנה וסיוע בזכויותיהם המשפטיות. הסטודנטים שבקליניקה לזכויות הזקנים המעניקים את שירותי המוקד זוכים בהתנסות ולמידה. הפעילות שלהם במוקד הינה בליווי צמוד של עו"ד מנהלת השירות.

תום רובינשטיין, עובדת סוציאלית בבית ההורים פסגת חן, הציגה בכנס מחקר בו השתתפה כחלק מצוות המחקר, **על השפעות הדדיות של העברה בין-דורית: מעורבות-יתר משפחתית וסימפטומים של טראומטיזציה בדור שני ושלישי לניצולי שואה**. מעורבות-יתר משפחתית מתבטאת בין היתר בויתור של הילד על צרכיו למען צרכי הוריו וברצונו העז לפצותם על סבלם. סימפטומים של טראומטיזציה כוללים בין השאר מחשבות וחלומות על השואה וחוסר שקט כללי. הממצאים והמסקנות: מעורבות היתר המשפחתית בדור השני אפשרה את המשכיות הטראומה לדור השלישי והעצימה אותה. בנוסף, נראה כי מעורבות היתר של הדור השלישי העצימה את הטראומטיזציה של הוריהם כלומר לא רק הורים עשויים להעצים פגיעות בילדיהם, אלא גם הילדים עשויים להעצים פגיעות בהוריהם.

ידע הוא כוח. ידע מאפשר התמודדות טובה יותר עם מגבלות וקשיים. במונחים של ההגדה של פסח - יציאה מעבדות לחירות. מאחלת חג פסח שמח.

נשמח להצעות ותגובות. פניות לבתשבע וייס:

דואר אלקטרוני: batsheva@beit-horim.org.il , פקס: 04-8346987 , טלפון: 04-8258989

הרצאה: "לישון עם תחושת בטן טובה - השפעת התזונה על הפרעות שינה"

יום שני 30/04, בשעה 10.00, בבית מיכ"ל, רחוב מיכ"ל 1, חיפה.

ההרצאה עוסקת בהשפעת התזונה על הפרעות שינה, במיוחד נדודי שינה, בעיה נפוצה מאד בקרב הגיל המבוגר ובעלת השלכות על איכות החיים והבריאות. בהרצאה זו ננסה להעלות את המודעות לנושא ולאפשרויות חדשניות לשיפור איכות השינה ע"י תזונה מותאמת אישית. את ההרצאה תעביר דיאטנית מוסמכת הקשורה למחקר בנושא, הנערך בימים אלו ע"י חוקרות מובילות בנושאי תזונה ושינה מאוניברסיטת חיפה, מכללת עמק יזרעאל, תל-חי ומכון מיגל. בהזדמנות זו יוצע למעוניינים, על בסיס פרטני, לבחון את האפשרות להשתתף במחקר. פרטים נוספים ימסרו במקום.

לאישור השתתפות בהרצאה נא לפנות למזכירת הקהילה, ענת: 04-8258989

טיול לעמק החולה - יום שני, 07.05.2018

בהדרכת: אחיה יצחקי

07.45 - איסוף מתחנת האוטובוס מוריה 50 (ליד ויצו), חיפה

07.50 - איסוף מ"גן יצחקי"

08.05 - איסוף מבית הורים "פסגת חן", רח' בת חן 40

08.30 - איסוף מצומת מוצרט, 08.35 - איסוף מצומת צבר

16.00-16.30 חזרה משוערת לחיפה

בתוכנית:

* שמורת הטבע החולה (לא האגמון) - שריד אחרון מאגם החולה

ומביצות החולה שיובשו בשנות ה-50, המקיים מגוון עופות מים ובעלי חיים.

מרכז המבקרים "עופוריה" – מרכז מבקרים חדיש ומשוכלל שנחנך בשנת 2006. מייצג אינטראקטיבי החושף בפני המטיילים את סיפורה המרתק של שמורת הטבע החולה ושל החי והצומח שבה. המייצג משלב סרטון תלת-ממד, שהצפייה בו היא חוויה רב-חושית ייחודית.

* יסוד המעלה- הקסם של פעם – סיור משולב באוטובוס וברגל: נשמע על ייסודה וראשיתה של המושבה, נסייר בין בתי הראשונים, חוף אגם החולה היבש (המקורי, שהיה), מימצאים ארכיאולוגיים מפתיעים.

* ביקור בחוות דרך התבלינים בחולתה. אפשרות קניה במקום.

המחיר לחבר ארגון: 110 ש"ח, מי שאינו חבר ארגון: 130 ש"ח.

המחיר כולל: הדרכה צמודה, הסעה, כניסה לאתרים, ארוחת בוקר וצהריים עצמית בדרך (מקום בו ניתן לקנות או להביא מהבית).

הרשמה על בסיס מקום פנוי, במשרדי הקהילה (במועדון), רחוב מוריה 55, חיפה
טלפון: 04-8258989, ענת- מזכירות הקהילה

הרצאה לציון יום ירושלים: "ירושלים – הקו העירוני ערב מלחמת ששת הימים" סא"ל (במיל') עליז שגיא

יום שני, 14.05.2018, בשעה 10:00 בבית מיכ"ל, רחוב מיכ"ל 1, חיפה

סא"ל (במיל') עליז שגיא, עם הגיוס בנובמבר 1963 שירת בסיירת שקד. לאחר קורס קצינים שירת כעוזר קצין מודיעין בחטיבה הירושלמית ב-1965, שירת בתפקיד זה לפני מלחמת ששת הימים עד יום שחרורו מהצבא בנובמבר 1966. ביוני 1967, במלחמת ששת הימים לחם עם סיירת חרוב בגדה המערבית כאיש מילואים.

בהרצאה יסופר כיצד נוצרו גבולות העיר ירושלים בסוף מלחמת השחרור. על האנומליות המוזרות שנוצרו לאורך קווי שביתת הנשק, על תקריות וקוריוזים שנוצרו בסביבה מוזרה זו. כמו כן יסופר על הערגה לעיר העתיקה ולכותל המערבי ועל הכאב שנגרם עקב נפילתה (בכייה לדורות).

לחברי הארגון ההרצאה ללא תשלום, למי שאינו חבר -המחיר: 20 ₪

לאישור השתתפות נא לפנות לענת, מזכירת הקהילה: 04-8258989

מאחלים מכל הלב לך ולבני משפחתך

חג פסח שמח

חברי ארגון בודדים מוזמנים

להשתתף בליל הסדר בבתי ההורים בחיפה.

להזמנת מקום, נא התקשרו למשרדי הקהילה: טל: 8258989 – 04 (ענת)

מספר המקומות מוגבל.

בתשבע וייס

מנהלת הקהילה

הנה מאיר-ברודניץ

יו"ר ועדת הקהילה

בני זוסמן

יו"ר הארגון

”כאן מדברים רק עברית”

סוזי לובנהיים

חלפו עברו השנים, בהן ניתן היה לשמוע שיחות מתגלגלות בשפה הגרמנית בבתינו בחיפה... בדרך הטבע הולכים ומתמעטים הדיירים הייקים הוותיקים, אשר היוו את מרבית הדיירים המאכלסים את מעוננו - ועם השנים שולטות השפות העברית, הערבית, הרוסית... ובכל זאת עדיין בהזדמנויות פה ושם, אם נתאמץ, נמצא אנשים הדוברים בה, בשפה הגרמנית... אכן, זה שנים רבות מגיעה מדי שנה קבוצת מתנדבים צעירים מגרמניה לתקופת התנדבות של שנה בארץ. שני ארגונים, "הגושרים" ו"אות הכפרה" מתווכים בין משרדי הארגון בגרמניה ובארץ ודואגים להביא לארץ אנשים צעירים, חדורי מרץ, מוטיבציה ורצון טוב לתרום שנה מחייהם ולשרת ארגונים שונים בארץ, ביניהם ארגון עולי מרכז אירופה. וכך אנו זוכים לאכלס בבתינו אנשים צעירים אלה, המשתלבים בחיי היומיום בבתינו, מסייעים לדיירים בחדריהם, במחלקה הסעודית, בליווי לאירועים וסידורים שונים. לאלה מהדיירים ששפתם היא גרמנית – ברכה והקלה יוצאת דופן, ולאחרים – צוות ודיירים, נעזרים בשפה האנגלית, שחובה עליהם לשלוט בה.

כך ארע, שבאחת משיחות הסיכום לפני מספר שנים, כאשר דווחו הצעירים על ההצלחה במפעל ההתנדבות, הדברים אותם לוקחים עמם, ההצלחות, ולעתים גם מעט אכזבות, תהתה מתנדבת צעירה כיצד אחרי שהייה של שנה בארץ חוזרת היא למולדתה ואין השפה העברית שגורה בפיה. הסיבה לכך די ברורה, אנשים מנסים להסביר פנים ומאוד משתדלים לדבר עם המתנדבים באנגלית... באותו מעמד עלה הרעיון לנסות ולעזור למתנדבים לרכוש יותר מיומנויות בשפה העברית. בפגישת צוות חשבנו לנסות לגייס מבין המתנדבים בארגוננו אנשים, אשר יהיו מוכנים לאמץ כל אחד מתנדב בודד, להיפגש אתו בקביעות ולנסות לדבר אתו וללמדו את השפה. ביציאת חוזר לרעיון הייתה הענות חסרת תקדים. מורים מקצועיים ואנשים רבים אחרים הציעו עזרתם, פתחו בתיים לפני המתנדבים, התגייסו למפעל ההוראה המוצע – והפרויקט יצא לדרך.

היום, במבט אחורנית ניתן לברך על היזמה והביצוע. במשך שנים מתחלפים המתנדבים ומתמידים ה"מורים" במשימתם. בישיבה השנתית הנערכת למורים מחליפים בחוויות, במערכים, בתכניות, ברעיונות כאשר תמיד בשורה התחתונה הנימה החיובית של רעיון התן – וקבל. הצעירים שבים למולדתם בידיעות ובשליטת השפה - חלקם בדיבור, החרוצים אף רוכשים את הקריאה וכתביה. והמורים מצדם נהנים מהקשר עם הנוער המקסים, הצעירים חדורי ההתלהבות המעניקים מזמנם ומרצם בארץ במשך שנה וחוזרים למולדתם כשליחים אמתיים לארצנו. תודתנו – הן לצעירים מחו"ל והן לחברי הארגון הנערכים ומוכנים לתת ולהעניק מזמנם למפעלים המצעים על ידנו.

הכותבת, סוזי לובנהיים, חברה ותיקה בארגון, דור שני, פעילה בו במשך שנים בתפקידים בוועדות שונות. מנחה במפגשים הקבוצתיים של המתנדבים מגרמניה המתקיימים אחת לחודש, מזה תקופה ארוכה. פסיכותרפיסטית.

משלנו..

שירים, ספורים קצרים, מפרי עטם של חברינו

נעים להכיר - זיתה

ילדת חיפה, מלפני הרבה הרבה שנים.
קבלתי את אהבתי לריקמה מאמא שלי- שולמית (סלה) צוקרמן לבית תאני.
היא עלתה לארץ מפולין בשנת 1923, היתה חלוצה, לקחה חלק ביבוש
ובנית נמל חיפה. לימים, הפכה למורה למלאכת- יד ותפירה בבית הספר
לבנות בנהלל.

היתה מהמורות הראשונות בבית ספר "ויצו" בחיפה בהיוסדו ואחר
כך- מפקחת על מחוז חיפה והצפון בבתי- הספר של משרד החינוך.
מאז ומתמיד רקמה.

אני מגיל צעיר אהבתי לרקום. וזאת בזכותה. אימי היתה אישה משכמה
ומעלה.

אני- עבדתי בהוראת המלאכה גם לבנים וגם לבנות בבית ספר "אילנות" בכרמל מערבי ובבית ספר דויד
"ילין" במרכז הכרמל.

הריקמה היא האובססיה שלי.

95% מעבודותי הם רעיונות שלי- דוגמאות מהראש תיכנון וחלוקת הבד, וכמו כן גם הצבעים. אינני מציירת
ואינני יודעת מראש- מה ואיך תהיה המפה. עם כל שורה זורם לי בראש כבר ההמשך, ואיזה צבע אקח.
אני מתחילה לרקום- וזה זורם הלאה.

הריקמה עבורי היא לא רק יצירה אלא גם הנאה מרובה.

וילדי שמחים בשמחתי. ואומרים שאמשיך כך הלאה, וגם הם נהנים- כמובן.

תיעוד סיפורי חיפה- על הפרוייקט והתערוכה

פרוייקט משותף לארגון פסגות כרמל וארכיון העיר חיפה

מתנדבים, חברים בקהילה שלנו, תיעדו במהלך שנת 2017 זיכרונות חברים אחרים הקשורים לעיר חיפה.
לסיפורים האישיים שנאספו, המשולבים בצילומים של זיכרונות ילדות, נעורים, בגרות, חשיבות בשימור
ותיעוד ההיסטוריה של חיפה מזווית ייחודית. מובאת בהם נקודת מבט אישית הנשזרת בהיסטוריה של
העיר חיפה.

הפרוייקט ותוצריו הוצגו בתערוכה נודדת במועדון הקהילתי ובבתי ההורים "פסגת חן" ו "פסגת אחוזה".
חלקים מהתערוכה מוצגים גם מעל דפי הקהילתון. בעמוד הבא תמצאו סיפור זיכרון של **מר אשר ורד**,
סיפור שנבחר מאוסף זיכרונותיו שתועדו במהלך הפרוייקט.

מר אשר ורד מתעדת: גב' איילה פדות

נולד בשנת 1931 בגרמניה בעיר לייפציג, עלה לארץ עם משפחתו בשנת 1935. למד בבית יסודי "עממי" בשכונת בת-גלים, 4 שנים, ואחר כך עבר לבית ספר "יבנה" בהדר ובתיכון למד בתיכון "אבן פינה". בנעוריו היה שחיין ואף זכה מקום ראשון בגיל 12 במשחה חזה, בתחרות ארצית לילדים ונוער. היה חבר בהגנה ובמלחמת השחרור, התגייס והשתתף בחמש מלחמות. בוגר קורס טנקיסטים הראשון בצה"ל. לאחר שירותו הצבאי, למד בבית הספר הגבוה למנהל, ביחד עם האוניברסיטה בירושלים קורסים שונים, בעיקר: "מנהל, חשבונאות, כלכלה ומיסים". עבד במשרד האוצר באגף המכס ומע"מ בתפקידים שונים, היה חבר בוועדת הקמת המע"מ בשנת 1976 ומאוחר יותר שימש כמנהל המשרד באזור הצפון.

עבד במשרד האוצר כמעט 40 שנה עד יציאתו לפנסיה.

נשוי לגיזה, אב לשלושה, סב לתשעה נכדים. 3 מנכדיו משרתים כעת בצה"ל והרביעי מתגייס בקרוב.

פיצוץ בואדי רושמייה

בחודש פברואר 1948, (הייתי בן 17) הייתה בחיפה מעין מלחמת האזרחים - שכונות יהודיות נגד שכונות ערביות. הערבים ירו לעבר השכונות היהודיות בהדר הכרמל. נסיעה בין שכונה לשכונה הייתה סכנת נפשות, כיוון שהערבים צלפו בכל העוברים. נהרגו לא מעט. אחד מההרוגים היה השכן שלי, יצחק ביגר ז"ל, שהיה אחד שוערי הוקי המוכרים והמוערכים, וכדור מים. בתוך וואדי רושמייה, היה בנין גדול שהיה המפקדה של הערבים וההגנה החליטה שיש לפוצץ את הבניין. אז היו לנו תותחים לכן שלחו כיתת חבלנים רגליים לפוצץ. זה היה סיכון אדיר כי היה צריך להתקרב לבניין, להניח את חומר הנפץ ולסגת בזמן שצולפים עלינו בלי סוף. הודיעו לי ולחברי, משה אלמגור ז"ל, להתייצב ברחוב חרמון באחד מהבתים. אחר הצהריים התייצבנו ושם הודיעו לנו שהלילה כיתת חבלנים של ההגנה הולכת לפוצץ את הבניין.

התפקיד שלי ושל משה, היה לעמוד ברחוב ולהתריע אם צבא או המשטרה הבריטית מגיעים וזאת כדי שהלוחמים והפלמ"ח לא יעמדו בפני סכנה. הודיעו לנו שבשעה שתיים בלילה יהיה הפיצוץ. בחצות ראינו את כיתת החבלנים מאופרת בצבעי הסוואה ועל גבם תרמילים עם חומר נפץ. ניגשו אליהם מפקדים ונפרדו מהם. לימים התברר לי שהמפקד היה אלוף פיקוד הצפון, משה כרמל. אני וחברי, משה, ראינו אותם יורדים לוואדי ואני זוכר שאמרתי לו "אני לא מאמין שכולם יחזרו בשלום". והוא ענה לי "בוודאי שלא". בשעה אחת וחצי ראינו את כל החבר'ה עולים חזרה ונפגשים עם המפקד, אלוף כרמל. בשעה שתיים בלילה חיכינו לפיצוץ ואין כלום. ואז לאחר שתי דקות, נשמע פיצוץ שממנו כל חיפה רעדה. בבוקר היריות פסקו והאנגלים הגיעו לבית התעשייה, שם מיקמו את עמדותיהם. כך גם בשוק תלפיות. הם שלטו בסביבה והערבים הפסיקו לירות. בבוקר התעוררתי ויצאנו לרחוב חרמון ולתדהמתנו ראינו שהבניין עומד על תילו, ורק החלונות והדלתות נפגעו. זו הייתה תעלומה, כיצד קרה שהבניין כולו לא התמוטט? לאחר מלחמת השחרור נפל לידי סיפורו של משה כרמל-שהיה אז מפקד חזית הצפון, ובו הוא מספר על המבצע והסביר מדוע הבניין לא קרס. הסיפור הוא שההגנה קנתה מחיילים בריטים חומר נפץ שהם גנבו ממחסני הצבא הבריטי. אך כדי לקבל יותר כסף לפי משקל, הם ערבבו את חומר הנפץ בחול. כך שהפיצוץ נשמע בכל הדר אך נזקו היה מועט. ולחשוב שכיתת חבלנים סיכנו את חייהם עם חומרי הנפץ מעורבבים עם חול. צחוק הגורל. לפחות כל כתת החבלנים חזרו בשלום לבסיהם.

בתי הורים

תמציתו של מכתב פרידה לחברי דירקטוריון "פסגות כרמל"

הדס גולן

לפני 5 שנים פתחתם לפני דלת גדולה ובחרתם בי לנהל את "פסגת אחוזה". לשמחתי נכנסתי בדלת ומצאתי בית מקסים. ניתנה בידי ההזדמנות להצמיח את הבית ולהטביע בו חותמי. פעלתי במסירות רבה כשלצידי צוות איכותי ומסור. יצרנו (יחדיו) אווירה של "בית בתוך בית" (דירה בתוך מרחב ציבורי משותף). חיזקנו את תחושת השייכות של התושבים אל הבית, אל הקהילה. תושבים רבים מודים בשגרה ובעיקר ברגעים של חולי על תחושת הביטחון והטיפול המסור לו הם זוכים. תושבי הבית חשים שיש להם את היכולת לבקש, להשפיע ולתרום והם עושים זאת כל אחד על פי כישוריו ויכולותיו. אני כותבת בלשון רבים "יצרנו, עשינו..." לא בכדי: השקפת

עולמי מכוונת להצמיח את העובדים שסביבי. זכיתי לנהל אנשים מופלאים שאת חייהם ובריאותם נתנו לא אחת ל"פסגת אחוזה". זכות עובדים אלו יש תקומה לארגון. אני מבקשת מכם שתמשיכו לטפח, להוקיר ולהצמיח את עובדי הבית והארגון ושתשקיעו עבורם משאבים ככל שניתן הדבר. כמנהלת התמודדתי עם אתגרים מורכבים כעניין שבשגרה. היו אתגרים בהם נזקקתי לגיבוי ואפילו התערבות ברמות הנהלה ודירקטוריון. במקרים אלה קיבלתי תמיכה וגיבוי ועל כך תודתי לכם. את הפרידה מתפקידי כמנהלת "פסגת אחוזה" אני מדמה למרוץ שליחים. "מעבירה את המקל" למחליפי איתי גילינסקי ומאחלת לו הצלחה רבה עם כניסתו לתפקיד. ולכם העושים מלאכתם למען איכות חייהם של תושבי "פסגות כרמל". יישר כוח.

נפרדת בתחושת סיפוק גדולה,

הדס גולן, מנהלת "פסגת אחוזה" היוצאת,
פברואר 2018.

במסיבת הפרידה שנערכה למנהלת היוצאת של פסגת אחוזה, העלה סגן יו"ר הארגון ויושב ראש ועדת כח אדם בדירקטוריון מיכה לימר על נס את מסירות והצלחתה של הדס בחמשת שנות ניהולה את הבית.

סיפורים מהאוטובוס

ברוך יוספברג – בית הורים "ראשוני כרמל"

ישראל – אוסטריה

הנהג איחר בעשרים דקות לתחנתו הראשונה ב"גרנד-קניון" בחיפה. אדם מבוגר שנעזר בהליכון, שאל מדוע איחר. "אפשר לדעת לאן אתה מאחר?" השיב הנהג תשובה ישראלית מוחצת "וכמה שנות מאסר מגיעות לי על האיחור?". הקשבתי ונזכרתי. תחנת האוטובוסים באינסברוק שבאוסטריה. אישה שמנה ולחייה סמוקות מתבוננת כל מחצית הדקה בשעונה. לפתע היא פונה אלי ואומרת: "מדינת אוסטריה קפוט (מחוסלת). עולם חדש. מאחר דקה!! אולי אפילו יותר!! או הנה הנה העברייני". הנהג התנצל וביקש להרגיע. "מוטב שתתוק" השיבה בזעף "איחור של יותר מדקה. אולי שתיים. אוסטריה פיניש. קפוט!".

הזר

הגבר הקשיש ניסה להיכנס לאוטובוס, או ליתר דיוק לזחול לתוכו, תוך אנחות כבדות. היא ישבה על המושב הראשון ושוחחה עם הנהג. נערה יפהפייה, כחולת עיניים כמו מימיו של הים התיכון. האיש הקשיש נעזר בזוג קביים שעליהם נשען. הוא התיישב על ידה. בידיו נשא זר פרחים יוצא דופן ביופיו, כמו נקטף מגן עדן. הנערה לא הסירה עיניה מהזר. מעודה לא ראתה זר פרחים יפה כל כך. מבטה לא נעלם מעינו של הקשיש. לפני שירד מהאוטובוס ולפני שהנערה המופתעת הספיקה להגיב הושיט לה את הזר ולחש שאשתו תשמח מאד שהזר היפה כל כך ניתן לנערה יפה כל כך שאוהבת פרחים. האוטובוס המשיך בדרכו, הנהג העיף מבט בנערה ההמומה וצין שהזקן מוכר לו היטב. מדי יום ביומו, הוא מוביל אותו לבית העלמין, שם טמונה אשתו.

שירים מהקהילה

זמירה ארז – פסגת-חן

אפשר

אפשר להמשיך לצעוד בדרך מתמשכת,
אם יש אור בלב ושיר הממשיך ללכת.
אם יש שושן אדום כדי לחבק את העולם,
וזיווה של קשת הנושקת לים,
וצלילי כינור עוטפי נשמה,
וקרן שמש אחת קטנה.

ועדה רפואית

גיליון הבדיקות פרוש, ערום ונכלם.
הגדרות בלטינית זבות בו דם.
מילים רודפות מילים בחלוקים לבנים,
רצינות רבת סבר כבסכין מנתחים.
וכל סוגי הקץ בלבושים שונים,
עומדים למשפט לפי אחוזים.
ונשמה קטנה משחילה אותם כחרוזים,
למחרוזת המשך החיים.

קנים של חציר

אני יודעת שהדרך סלולה,
ולבי זורע בה קוצים.
לרגע גבוהים כקמה בקציר,
ורגע שדופים כקנים של חציר.
ואני פוסעת קדימה למלא את סלי,
רומסת הקוצים בדרכי.

אולי גם מחר אראה שדה קוצים,
מכסה את מפת הדרכים.
אם אמצא בתוכי את קני החציר,
אצא עם סלי אל העיר.

לפעמים

לפעמים קירות ביתי גבוהים כמו חומה,
לבי יוצא להביט מעברה.
לשמוע צלילו של עולם,
לצלול בו עד אי שם.
והמיית ליבי נשאר כאן.

לפעמים קירות ביתי פורטים בי שירים,
זיווה של השמש קורן לי בפנים.
מכסים אותי בשמיכה של נוצות,
ושלווה ענוגה מתפשטת בין הקירות.
והמולת העולם נשארת אי שם.

גליון מס' 2 - שנה 35 - מרס/אפר' 2018 - חשע"ח

קהילתון

בעבר "היים אקספרס"

ארגון פסגות כרמל דיוור מוגן לאוכלוסיה מבוגרת

ראשוני כרמל מ32y מיוחד

**דירות סטודיו מקסימות
ב-185,000 ש"ח
+ חודש דמי אחזקה
חינם!**

* הבית נמצא בציר מוריה
* המבצע תקף לבית ראשוני כרמל בלבד!
* העלות החודשית בשיטת "הכל כלול"

רעות ק. ביאליק
ויצמן 11-17
קרית ביאליק

רעות התשבי
התשבי 84
חיפה

פסגת חן
בת חן 40
חיפה

פסגת אחוזה
סיני 6
חיפה

ראשוני כרמל
מאפו 5-7
חיפה

לפרטים: 04-8119445